

FORSVARET
Forsvarets høyskole

NATOs reaksjoner på krisen i Ukraina

Noen sier det er gjort nok, andre mener mer

Merete Evensen

Masteroppgave
Forsvarets høyskole
Vår 2019

Forord

Det har vært et privilegium for meg å få lov til å være student ved Forsvarets Høyskole Deltidsmaster kull 2 fra 2016 til 2019. Å være student i så lang tid samtidig med jobb har vært utfordrende samtidig som det har vært utrolig lærerikt. Masteroppgaven og med det studien har gitt meg mye lærdom om et for meg utrolig interessant tema.

Masteroppgaven har blitt ferdigskrevet takket være en veldig tålmodig veileder! Magnus Petterson, tusen takk for all hjelp, veiledning og lærerike diskusjoner underveis! Tusen takk til Forsvarets Høyskoles bibliotek og deres ansatte i Bergen og Oslo for all hjelp og veiledning i bruk av referanser!

Tusen takk til kollegaer og medstudenter for gjennomlesing og kommentarer, dere har vært til stor hjelp! Og sist, men ikke minst tusen takk til min kjære ektemann Morten for et hav av tålmodighet, uten deg hadde dette ikke gått.

Sammendrag

Frem til den kalde krigens slutt var Europa og verden vant til Sovjetunionen med en politisk situasjon som var preget av gjensidig mistillit mellom partene. Etter Berlinmurens fall og Sovjetunionens kollaps prøvde Europa å ta imot Russland på den måten de mente var best; ved hjelp av integrasjon. I starten av 2000 tallet samarbeidet NATO og Russland på flere fronter som for eksempel i Afghanistan i krigen mot terror og innen NATO organisasjon i det NATO russiske råd (NRC). Alliansen opererte da utenfor sitt historiske ansvarsområde Nord-Amerika, Atlanteren og Europa.

Det hadde lenge pågått politiske prosesser for å inkludere Ukraina og Georgia i både NATO og EU. Flere av artiklene som er studert for å besvare problemstillingen har forfattere som hevder at dette var en av flere faktorer som tvang Russland til å reagere både i Georgia i 2008 og senere i Ukraina i 2014.

Når Russland annekterte Krimhalvøya i 2014 og støttet opprørsgrupper i Øst-Ukraina med våpen satt Vesten igjen med en følelse av vantro og ubehag; Russland hadde vist sikkerhetspolitisk vilje til å bruke militærmakt utenfor egne grenser. NATO med deres medlemsland følte at de var nødt til å gjøre noe.

Studien inneholder en analyse over hva NATO faktisk valgte å gjøre separert i politiske, militære og økonomiske reaksjoner. Resultatene er beskrevet i oppgaven hvor de viktigste funnene og de første reaksjonene og utviklingen av de er systematisert. Analysen viser at de sikkerhetspolitiske reaksjonene er størst og at de militære reaksjoner viser effektueringen av det politiske grunnlaget gjort på tidligere toppmøter. Dokumentanalysen viser at NATOs økonomiske reaksjoner på Ukraina krisen ikke har så stort omfang, men at flere alliansens medlemsland har ilagt en eller flere sanksjoner samlet som EU organisasjon og USA som selvstendig stat. Studiens resultatet viser at det er utfordrende å vurdere reaksjonenes effekt og tilstrekkelighet. Alliansens politiske beslutninger som har ført til militære reaksjoner som er gjennomført har nok vært både tilstrekkelige og effektive ettersom krisen i Ukraina ikke har utvidet seg i det euroatlantiske området.

Summary

Until the end of the Cold War, Europe and the world were accustomed to the Soviet Union with a political situation characterized by mutual distrust between the parties. After the fall of the Berlin Wall and the collapse of the Soviet Union, Europe tried to accept Russia in the way they thought was best through integration. In the early 2000s, NATO and Russia collaborated on several fronts such as in Afghanistan in the war on terror and within NATO organization in the NATO Russian Council (NRC). The Alliance then operated outside its historical responsibilities North America, the Atlantic, and Europe.

There had long been political processes to include Ukraine and Georgia in both NATO and the EU. Several of the articles studied to answer the issue have authors claiming that this was one of several factors that forced Russia to react both in Georgia in 2008 and later in Ukraine in 2014.

When Russia annexed the Crimean Peninsula in 2014 and supported the insurgent groups in Eastern Ukraine with weapons, the West was left with a sense of disbelief and discomfort; Russia had shown the will to use military force outside its borders. NATO with their member states felt they had to do something.

The study contains an analysis of what NATO actually chose to do in political, military and economic reactions. The results are described in the thesis where the most important findings and the first reactions and developments of them are systematized. The analysis shows that the security policy responses are greatest and that military responses show the implementation of the political foundation made at previous summits. The documentary analysis shows that NATO's economic reactions to the Ukraine crisis are not so extensive, but that several Alliance member states have imposed one or more sanctions as an EU organization and the United States as an independent state. The study's results show that it is challenging to assess the effect and adequacy of the reactions. The Alliance's political decisions that have led to military reactions that have been carried out have probably been both sufficient and effective since the crisis in Ukraine has not expanded in the Euro-Atlantic area.

Innholdsfortegnelse

BEGREPSAVKLARINGER	VII
1 Innledning	1
1.1 SIKKERHETSPOLITISKE ENDRINGER	1
1.2 PROBLEMSTILLING	4
1.3 AVGRENSNING	4
1.4 METODE OG KILDER	5
Analysearbeidet	8
Kategorisering	8
2 NATOs politiske reaksjoner	10
2.1 INNLEDNING	10
2.2 FELLESNEVNERE I ALLE DEKLARASJONER OG KOMMUNIKÉ	11
Sikkerhetspolitisk endring	13
2.3 WALES 2014	14
2.4 WARSZAWA 2016	20
2.5 BRUSSEL 2018	23
2.6 HVORDAN HAR NATO REAGERT POLITISK PÅ UKRAINA KRISEN?	35
3 NATOs militære reaksjoner	37
3.1 INNLEDNING	37
NATO Ballistic Missile Defence	37
3.2 WALES 2014	38
3.3 WARSZAWA 2016	40
3.4 BRUSSEL 2018	44
3.5 HVORDAN HAR NATO REAGERT MILITÆRT PÅ UKRAINA KRISEN	48
4 NATO og NATOs medlemslands økonomi relaterte reaksjoner	49
4.1 INNLEDNING	49
4.2 ØKONOMISKE REAKSJONER FRA TOPPMØTENE	50
4.3 NATOs MEDLEMSLANDS ØKONOMISKE SANKSJONER OG REAKSJONER	51
Innledning	51
EU og USA	51
Økonomiske sanksjoner i tidsperioden	53
4.4 HVORDAN HAR NATO OG NATOs MEDLEMSLAND REAGERT ØKONOMISK PÅ UKRAINA KRISEN	55
5 Reaksjonenes samlede virkningsgrad	57
5.1 INNLEDNING	57
Historiske hendelser	58
5.2 MILITÆRE OG POLITISKE TILSTREKKELIGHETS OG EFFEKT VURDERINGER	60
Hva har skjedd på russisk side	63
5.3 ØKONOMISKE EFFEKT OG TILSTREKKELIGHETSVURDERINGER	66
Innledning	66
6 Konklusjon	70
Hvilke reaksjoner hadde NATO på Ukraina krisen, utfra karakteriseringen av disse, vurdere hvilke effekter og tilstrekkelighet har de hatt?	73
Litteraturliste	74

Begrepsavklaringer

Det blir brukt begreper i tillegg til avtaleverk i oppgaven som blir kort beskrevet her for å øke forståelsen for leseren når begrepene brukes senere.

Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty (INF-avtalen) – Er en nedrustningsavtale mellom USA og Sovjetunionen underskrevet i 1987 av Ronald Reagan og Mikhail Gorbatsjov. Klausul for avtalen var eliminering av alle landbaserte atommissiler av mellomdistansetypen, overvåkning av atomeksplosjoner og løfter om nedskjæringer av strategiske våpen ("Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty)," 1987).

Minsk avtale – Det er to versjoner, første fra 2014 og andre fra 2015. Begge prøver å stanse voldshandlingene som oppstod som følge av Ukraina krisen og som kom i stand under ledelse av Organisasjon for Sikkerhet og Samarbeide i Europa ("Full text of the Minsk agreement

Translation of Russian document produced after 16 hours of talks," 2015).

Organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling (OSSE) – Organisasjonen ble etablert i 1991 og det er 36 medlemsland. Hensikten med organisasjonen er å foreslå endringer som vil føre til en forbedring av økonomi og sosial trivsel for mennesker på jorden. Det er et forum for regjeringer som kan dele erfaringer og søke løsninger til felles problemer (OECD).

Deklarasjon

Protokollene etter møtet i Wales og Brussel heter en deklarasjon. Årsaken, er tilstedeværelse av representanter fra andre enn NATO-medlemsland på møtet.

Kommunike

Protokollene etter møtet i Warszawa heter et kommunike. Årsaken er tilstedeværelse av kun medlemsland i NATO på møtet.

Nato-Partner

Alliansen ønsker å bidra til det internasjonale samfunnets stabilitet og sikkerhet. Dette gjøres blant annet igjennom samarbeide og partnerskap. Alliansen har partnere i alle deler av verden. NATO forfølger et ønske om dialog og praktisk samarbeide med partner nasjonene på en stor rekke av politiske og sikkerhetsrelaterte aspekter ("Partnerships: projecting stability through cooperation," 2019).

1 Innledning

Etter den kalde krigen og frem til 2014 trodde mange at Russland skulle være en samarbeidspartner med NATO, og ikke en motstander, slik de hadde vært under den kalde krigen. I samme periode var NATO engasjert i operasjoner iblant annet Afghanistan og i krigen mot terror sammen med Russland. Denne, på overflaten, positive dynamikken endret seg når krisen i Ukraina og annekteringen av Krim var et faktum.

Vestens gamle oppfatning av Russland ble vekket til live. Russland ble igjen oppfattet som aggressive og ekspansjonistiske (Wilhelmsen & Godzirminski, 2017, s. 63).

Russland og NATO hadde et godt samarbeide i NATO fora som NRC frem til Georgia konflikten hvor de adresserte flere sikkerhetskritiske elementer med gode resultater. Dette ble suspendert som et resultat av konflikten, da mange var sjokkert over Russlands invasjon av Georgia. Når Russland igjen viser politisk vilje til å bruke militærmakt er det sentrale spørsmålet; er hvilke reaksjoner har NATO gjort på politisk militær og økonomisk side og har dette faktisk hatt noen effekt?

1.1 Sikkerhetspolitiske endringer

Ilya Ponomarev sier i sitt foredrag i 2015 på «Center of Strategic International Studies» at president Putin har en setning han liker å si ; «Please, dont rock the boat» for da vil båten begynne å gynte og man uroer en stabil situasjon(Ponomarev, 2015). Men det er kanskje akkurat det han selv gjør når han annonserer at Krimhalvøya er innlemmet i Russland i Mars 2014.

Gyngingen fortsetter når Russland hevder at President Viktor Yanukovich ble avsatt i Ukraina etter gjentatte massedemonstrasjoner i favør av opprørere og at dette skjedde i samarbeide med vestlige institusjoner. På bakgrunn av disse hendelsene gikk russiske tropper, uten kjennemerker, inn på Krimhalvøya og tok kritisk infrastruktur og strategiske punkter på halvøyen, og båten fortsatte å gynte forholdsvis ukontrollert. Omtrent samtidig skriver Washington Post en artikkel om NATOs generalsekretær i 2014 Anders Fogh Rasmussens tale på Brookings Institute i USA, hvor han blant annet uttalte at «We live in a different world than we did a month ago”(DeYoung, 2014). Sikkerhetspolitikken skal endre seg drastisk i de nærmeste dagene og årene fremover.

Det er et faktum at Russlands handlinger har truet en NATO-partner, men de har også gitt en fundamental utfordring til visjonen NATO omfavnet etter den kalde krigen; «That of a Europe, whole and at peace in which all states are free to determine their own futures.» Studien viste at man kan ha en påstand som, basert på litteratur og kildemateriale, kan si at Ukraina krisen førte til at medlemslandene ble enige om en fundamental gjennomgang av NATOs kjerneverdier og hensikt og etableringen nye allianse kapabiliteter (Moore and Coletta s. 1, 2017).

Russland var en svekket stormakt etter den kalde krigen. Når Putin ble tatt i ed som president i Russland i mars 2000 var hans uttalte mål under valget å gjenreise Russland som en internasjonal stormakt (Holm-Hansen, 2018). Russlands oppfattelse av stormakter er at de er uavhengige og suverene, og landet vil vise at de er suverene for enhver pris, noe som kan vise seg relevant i denne studien. Moskvask utenrikspolitiske konsept fra 2008 gjorde de nyere NATO medlemmene nervøse ved å inkludere en henvisning til å beskytte russere som bor utenfor landets grenser, noe som i retrospekt kan tenkes å ha vært et forspill til hva som skulle skje i Georgia og senere i Ukraina i 2014 (Cross, 2015, s. 158). Sharyl Cross skriver videre at Putin understreket dette budskapet i 2014 når han beskrev Russlands interesser i Ukraina: «Husk at hva som ble kalt Novorossiia i tsardagene...Russland mistet territoriet, men befolkningen forble» (Cross, 2015, s. 158)

Aftenpostens journalist Kjell Dragenes skriver i en analyse i aftenposten 4. april 2015 at Russlands president Vladimir Putin ønsker å ta tilbake tidligere Sovjetiske stater. Han skriver videre at mye av argumentasjonen for annekteringen av Krim lå i felles historikk mellom Russland og Ukraina (Dragenes, 2015a, 2015b). Presidentens holdning og oppfølging gjennom handling har fått ringvirkninger blant annet til landene i Baltikum, som er urolige for at hendelsene i Ukraina også kan skje i deres område. Bakgrunnen for disse bekymringene er at det fremdeles bor mange av russisk opprinnelse og som anser seg for å være russere i Baltikum. Hendelsene i Ukraina er konseptuelt likt hva som har hendt tidligere i Moldova, Transnistria og i krigen mot Georgia. I krigen mot Georgia i 2008 var konflikten blant annet sentrert rundt området Sør-Ossetia. Området hadde tidligere vært en del av Georgia, men påberopte seg tilhørighet til Russland på grunn av etniske russere. Samlet har alle disse faktorene ført til at flere av NATOs medlemsland i Baltikum har blitt urolige for hva som kan skje i deres nærområde. Kan alliansen sitte stille uten å gjøre noe?

Samarbeidet og felles forståelse mellom NATO og Russland hadde vært vanskelig i en lang periode før 2014 og var spesielt vanskelig etter hendelsene i Georgia i 2008.

Russland hevdet at NATO og Vesten sirklet inn nasjonen og ville underminere deres suverenitet igjennom NATO-utvidelse og oppfordring til revolusjon i Ukraina. Etter det statlige Duma valget i 2011 hadde en bølge av protester oppstått og frekvensen av opptøyer bare økte (Wilhelmsen & Godzirminski, 2017, s. 2). Litteraturen beskriver historiens videre hendelser til å variere mellom at Putin følte han var nødt til å gjennomføre sine handlinger i Ukraina grunnet tilgang på rørledningene som transporterer gass til Europa , i tillegg til å sikre tilgang på kystbyen Sevastopol, til at de viderefører sin utenrikspolitikk om å ta vare på russere som bor i utlandet (Cross, 2015, s. 162-163). Forfatterne på de to artiklene forstås å ikke være enige i årsaken.

NATO toppmøtet i Wales var opprinnelig planlagt for å diskutere veier og opprettholdelse av ekspertise og interoperabilitet med alliansens partner stater under ISAF i Afghanistan. I stedet ble mye av toppmøtet brukt til å forsikre NATOs nyeste medlemmer at alliansen fremdeles stod for sin Artikkel 5 forpliktelse. Deklarasjonen etter møtet inneholder derfor også en stadfestelse av forpliktelsen med følgende tekst om NATOs største ansvar: «*Protect and defend our territories and our population against attack set out in article 5 of the Washington treaty*» (Moore & Coletta, 2017, s. 2).

1.2 Problemstilling

Tilstrekkeligheten og effekten av NATOs reaksjoner på Ukraina krisen er vesentlig å diskutere når nyhetsbildet i November 2018 er preget av hendelser i Azov havet utenfor Ukraina. I det samme området hvor det hele startet omtrent slik noen år tidligere; Russlands president Putin proklamerte høsten 2014 i en TV-tale at annekteringen av Krimhalvøya var vellykket. Resultatet var at vesten satt lamslåtte igjen og lurte på hva som hadde skjedd. Nok en gang hadde Russland utført handlinger vesten ikke kunne akseptere, noe som også skjedde i 2008 da Russland godkjente Sør-Ossetia og Abkhazia som selvstendige republikker etter en kort periode med krigshandlinger mellom Russland og Georgia. Spørsmålet som da gjenstår er; Hvilke reaksjoner har NATO satt i gang for å imøtekomme og eller kontre Russlands handlinger. Dette leder frem til problemstillingen:

«Hvilke reaksjoner hadde NATO på Ukraina krisen, utifra karakteriseringen av disse, hvilke effekter og tilstrekkelighet har de hatt?»

1.3 Avgrensning

Det er mange meninger om NATO's reaksjoner på Ukraina krisen. At Russland nå har vist at de har militær kapasitet og politiske vilje til å nå sitt mål utenfor egne grenser er forskerne enige om. Dette i tillegg til at Russland er en storspiller innen regional og global sikkerhet siden landet grenser mot både Asia, Europa og Midtøsten (Cross, 2015, s. 160).

NATOs reaksjoner til Russlands handlinger i Ukraina er mye omtalt i artikler forskjellige vinklinger, men studier med tematikk som ser innholdet i toppmøtenes deklarasjoner og kommunike opp mot faktiske handlinger og effekten av de er det funnet lite om.

Ukrainakrisen er en pågående konflikt som utvikler seg fremdeles i februar 2019. For å få fremdrift i studien er ikke litteratur og informasjon utgitt etter desember 2018 reflektert. Studien avgrenses til å omfatte alliansens og enkelte av alliansens reaksjoner militært, politisk og økonomisk basert på deklarasjonene og kommunike etter toppmøtene i tidsperioden fra krisens start i 2014 til deklarasjonen fra toppmøtet i Brussel i 2018 var offisielt frigitt.

Av dette utledes studiens forskningsspørsmål til å bli:

- *Hvordan har NATO reagert politisk på Ukrainakrisen?*
- *Hvordan har NATO reagert militært på Ukrainakrisen?*
- *Hvordan har NATO og NATOs medlemsland reagert økonomisk på Ukrainakrisen?*
- *Hvordan kan NATOs reaksjoner frem til slutten av 2018 vurderes med tanke på effekt og tilstrekkelighet?*

1.4 Metode og Kilder

Forskningsspørsmålene som nevnt over ønsker jeg å besvare ved å benytte en kvalitativ studie med induktiv metode da Ukraina-krisen som en virkelighet ikke oppfattes som stabil og objektiv. Politiske meninger rundt krisen i Ukraina vil variere avhengig av hvem du spør.

Det er to sentrale forskningsparadigmer som kalles det positivistiske og det fortolkningsbaserte paradigmet. Den fortolkningsbaserte tilnærmingen blir også kalt det hermeneutiske og er en reaksjon på positivismen og det naturvitenskapelige idealet. En hovedinnvending mot positivismen er at det er stor forskjell på å studere fysiske ting og samfunnsskapte fenomener (Jacobsen, 2015, s. 27). Det sies videre at forståelsen av virkeligheten bare kan kartlegges ved at forskerne setter seg inn i hvordan mennesker fortolker og legger mening i spesielle sosiale fenomener (Jacobsen, 2015, s. 28). Urolighetene i Ukraina er et menneskeskapt fenomen og faller derfor naturlig inn under den fortolkningsbaserte tilnærmingen.

Fordelen med å velge kvalitativ studie er at jeg skal se på utviklingen av NATOs reaksjoner fra krisen i Ukraina startet i 2014 til toppmøtet i Brussel 2018 og avgjørelsene tatt der ved hjelp av dokumentanalyser. Ulempen er at det fortløpende kan dukke opp nye, spennende, aspekter som jeg gjerne ville hatt med i oppgaven, men som jeg må analysere om det er relevant i hvert enkelt tilfelle. Det vil også være nødvendig å sette strek for nye innspill for at oppgaven skal kunne ferdigstilles. Siden metoden er induktiv må all kategorisering av data etter dokumentanalysen begynne med det grunnleggende kravet om at kategoriene skal være fundert i data. De skal ha opprinnelse fra dokumenter og kilder som blir brukt i analysen (Jacobsen, 2015, s. 207).

Problemstillingen er beskrivende, den kan ikke besvares enkelt. Men det må her påpekes at den heller ikke kan generaliseres til hele alliansen. Det vil alltid være forskjellige meninger og fraksjoner rundt dette i en organisasjon med 29 medlemmer.

Bruken av kvalitativ metode innebærer at oppgaven forsøker å få frem en analyse av hvordan NATOs reaksjoner har utviklet seg i tidsperioden fra 2014 og til 2018. I den politiske situasjonen verden befinner seg i dag, tør det påstås at svaret på problemstillingen vil kunne endre seg avhengig av forskjellige faktorer og hvilken medlemsnasjon man spør fra alliansen. Bakgrunnen for dette er den politiske situasjonen i verden og hvert enkelt NATO medlemslands syn og oppfattelse av temaet. Derfor er den valgte forskningsstrategien basert på dokumentstudier av deklarasjonene fra toppmøtene hvor resultatet vil gi en studie av hvordan NATO har brukt forskjellige faktorer som militære, politiske og økonomiske som reaksjoner på hendelsene i Ukraina. Resultatet vil også gi en gjennomgang av hvordan reaksjonene har utviklet seg.

Jacobsen stiller spørsmål om studieobjektene er en sann representasjon av virkeligheten, er noe som er et representativt spørsmål for validitet rundt studier i politikk. Mennesker, og da her respondenter, vil variere deres svar avhengig av deres tilhørighet. (Jacobsen, 2015, s. 229). Det forsøkes å gjennomføre studien med en induktiv tilnærming som vil si at det forsøkes å gå fra empiri til teori (Jacobsen, 2015, s. 23). Da hendelsene i Ukraina fremdeles pågår er det også forskning med forskjellig tilnærming blitt gjort tilgjengelig i studietiden. Mest mulig relevant forskning er søkt tatt inn i oppgaven og relevante artikler sluppet frem til Desember 2018 er tatt med.

Ukrainakrisen og NATOs reaksjoner i forhold til den er menneskeskapt. Denne studien om NATOs responser i forhold til Ukrainakrisen gjennom årene 2014 til 2018 gjøres derfor kvalitativt for å kunne beskrive innholdet i fenomenet. Den fortolkningsbaserte tilnærmingen innebærer kritikk av nøytralitet for å redusere faren for forskningseffekter. Dette vil si at forskeren selv påvirker resultatet fordi det alltid vil være en relasjon mellom forsker og forskningsobjektet (Jacobsen, 2015, s. 29), som i denne studien hovedsakelig er NATOs reaksjoner på Ukrainakrisen.

I denne studien er en fare at min tjeneste i Forsvaret, som mange ganger har ført meg på besøk i eller i nærheten av Russland og nordområdene, kan påvirke studien. Egen interesse for NATO og Russland er stor da jeg har seilt under NATO-flagg i det euro-atlantiske området. Under NATO operasjoner i Adriaterhavet på 90 tallet var det situasjoner hvor bruken av makt kom opp som et spørsmål. Jeg vil derfor kunne inneha en foreldet oppfatning av NATOs utenriks politikk og vil måtte holde meg objektiv under arbeidet med studien for ikke å la egen erfaring prege den.

Forskningsdesign er, som tidligere nevnt, at det gjennomføres dokumentanalyser av deklarasjonene etter toppmøtene i Wales 2014, Warszawa 2016 og Brussel 2018 hvor resultatene er kategorisert i de tidligere nevnte faktorene politiske-, militære- og økonomiske reaksjoner. Enkelte av reaksjonene faller inn under to eller flere faktorer. Disse er da nevnt i begynnelsen av kapittelet.

Dokumentene, i dette tilfellet toppmøte deklarasjonene, gir ordrett hva alliansen har blitt enige om. De resterende sekundære kildene er skrevet av organisasjoner med stor innsikt og respekt innenfor problemstillingen, men dokumentene kan være skrevet med en annen hensikt enn det som er behovet i denne studien (Jacobsen, 2015, s. 172).

Jacobsen skriver at det grunnleggende spørsmålet innenfor dokumentanalyser er om vi kan stole på kildene. Da kildene brukt i studien er i all hovedsak er funnet i statlig godkjente søkemotorer innenfor academia vurderes de til å ha høy validitet.

Dokumentanalysen er videre gjennomført med fokus på utviklingen av alliansens militære-, politiske- og økonomiske reaksjoner i tidsperioden. Primære data har ikke vært brukt i studien, kun som støttelitteratur i siste delen.

Analysearbeidet

Analysearbeidet har bestått i å karakterisere alle deklarasjonene og kommunikeet fra 2014, 2016 og 2018 innenfor hva som kan defineres inn under alliansens militære, politiske og økonomiske reaksjon etter Ukrainakrisen. Samtidig har en vurdering av informasjonens plassering blitt vurdert opp mot det faktum at jo lavere nummer informasjonen har i deklarasjonen jo viktigere er temaet ansett å være. Dette er tatt hensyn til igjennom dokumentanalysen som fører frem til besvarelse av forskningsspørsmålene om alliansens politiske, militære og økonomiske reaksjoner på Ukrainakrisen.

Kategorisering

Det er enkelte av funnene som kan identifiseres innenfor både kategorien politiske tiltak og militære tiltak. Eksempel på dette er alliansens enighet om opprettholdelse av «Deterrence and Defence», da det krever en forsvarspolitisk vilje i alle medlemsland til å bevilge nok penger til at dette skal kunne gjennomføres. Det krever i tillegg evne innen de respektive lands forsvarsetater å få dette iverksatt. Funn som kategoriseres slik er identifisert i begynnelsen av kapitlene.

Deklarasjonene er politiske dokument som underskrives av medlemsland og partnere som har vært deltagere på møtet. Derfor er innhold og rekkefølgen informasjonen står i vesentlig for hvilket fokus alliansen har.

Jacobsen skriver at hvis virkeligheten i liten grad er stabil og objektiv, kan det oppfattes som lite hensiktsmessig å lage store teorier om hvordan virkeligheten ser ut og hvordan den henger sammen. Krigsområdet og de politiske parter i saken vil alltid være preget av en uoversiktlig situasjon hvor alle parter fremmer sin versjon av situasjonen. Det vil derfor være vanskelig å få en objektiv beskrivelse av den faktiske situasjonen. Derfor er det viktigste å forstå det dynamiske og unike, som beskriver den induktive tilnærmingen som er valgt i oppgaven. Det vil ikke bli brukt kjente teorier for å understøtte funn i studien da dokumentanalysen og vurderingene som gjøres i etterkant ikke skal sammenliknes med en påstand.

Analysen av deklarasjonene brukes i all hovedsak til å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Alle kilder som er brukt i oppgaven er skrevet og publisert etter 2014. Dette året er valgt fordi den sikkerhetspolitiske situasjonen i verden og NATO som organisasjon kan sies å ha endret seg radikalt det året. Det presiseres at kilder datert før 2014 ikke er irrelevante, men det ble tidlig tatt en vurdering at disse kildene ikke ville besvare problemstillingen med tidsriktig informasjon.

Det er kun brukt institusjonelle kilder i arbeidet med oppgaven, da dette er kilder med en kollektiv enhet bak seg. I denne studien vil være NATO eller forskningsinstitutter, enten i Norge, USA eller Storbritannia. Når kildene leses kan det være at det er litt uklart hvem disse synspunktene eies av (Jacobsen, 2015, s. 190).

Validering av funnene har vært gjort underveis i studien. Det har vært en krevende prosess da problemstillingens svar kan vurderes ulikt avhengig av hvilken organisasjon man tilhører. Det vil derfor være særdeles viktig at problemstillingen og avgrensningen fremstilles slik at den kan leses og tolkes på samme måte av alle.

De etiske vurderingene som er gjort underveis i studiet er at forskning skal være en nøytral aktivitet, egne verdier eller oppfatninger skal ikke prege studiens resultat. Selv om valget av problemstilling antagelig ble styrt av egne verdier (Jacobsen, 2015, s. 55), er ikke under noen omstendighet brukt informasjon eller data som kan skade andre. Med bakgrunn i dette ansees de etiske retningslinjer som ivaretatt så lenge studiens innhold ikke inneholder egne meninger.

2 NATOs politiske reaksjoner

2.1 Innledning

Den geopolitiske situasjonen i verden endret seg dramatisk i 2014 og veien videre for NATO endret seg samtidig. NATO hadde da i mange år vært opptatt i operasjoner utenfor deres hjemmeområde og var aktiv i krigen mot terror, blant annet i Afghanistan. Alliansens opprinnelige plan for hva som skulle tas opp på agendaen under møtet i Wales, ble raskt endret blant annet på grunn av at Estland, Latvia, Litauen og Polens bekymringer for at det som hadde skjedd i Ukraina også kunne skje i deres land område. Deres bekymring er ikke uten grunn og beskrevet av Sharyl Cross i sin artikkel «NATO- Russia security challenge in the aftermath of Ukraine conflict: Managing Black Sea security and beyond», hvor det beskrives at Moskvas utenrikspolitiske konsept fra 2008 inkluderte en tekst om beskyttelse av russere som bor utenfor Russlands grenser. Utenriksminister Sergei Lavrov bekreftet saken senere ved å si «at et angrep på den russiske befolkning» er «et angrep på den russiske føderasjon» (Cross, 2015, s. 158).

Møtet i Wales var opprinnelig planlagt å omhandle den sikkerhetspolitiske situasjonen i områder hvor NATO hadde felles operasjoner med medlemsland i tillegg til partnere. Robin Allers skriver i sin artikkel «Modern deterrence? Enhanced forward presence on the eastern flank» at toppmøtet i Wales er betraktet som et vendepunkt i alliansens historie på grunn av de beslutninger som ble tatt som igjen førte til endringer i alliansen (Allers, 2017, s. 25). Forfatteren skriver videre at resultatet etter møtet samtidig er et sterkt svar på Russlands aggressive handlinger i Ukraina og på Krim. Med bakgrunn i den sikkerhetspolitiske situasjonen i verden før 2014 og NATOs deltagelse blant annet i krigen mot terror var det mange som snakket om at NATO ikke lenger ville bestå, men som Robin Allers skriver videre, er NATO toppmøtet i Wales bare et veikryss ikke et slutt punkt (Allers, 2017, s. 25). Resultatene etter dokumentanalysen hvor hovedfokus har vært politiske reaksjoner, er listet under med funnene presentert i den rekkefølgen de er funnet i deklarasjonene og kategorisert sekvensielt på hvilket toppmøte saken er tatt opp og diskutert. Avslutningsvis i kapittelet, besvares forskningsspørsmålet om hvordan NATO har reagert politisk på Ukrainakrisen.

2.2 Fellesnevnerne i alle deklarasjoner og kommunike

Alle deklarasjonene inneholder egne artikler i starten av dokumentet hvor alliansen presiserer at deres største ansvar er å beskytte og forsvare medlemslands territorium og befolkning mot angrep. Dette er omtrent den samme teksten som står i Artikkel 5 av den aller første traktaten skrevet av alliansens 12 grunnleggere og på engelsk kalt; «The Washington Treaty» ("Partnerships: projecting stability through cooperation," 2019).

Dette er en viktig politisk presisering til alle medlemsland, nye som gamle, at de løfter man ga under alliansens etablering i 1949, også gjelder i dag. Det er med andre ord et budskap til omverdenen at alliansen fremdeles holder og står sammen og er i stand til å agere på krisesituasjoner. Budskapet er en viktig og riktig reaksjon på Ukraina krisen når en NATO-partner ble angrepet.

Deklarasjonene og kommunikeet inneholder alle støtte til de organisasjoner som virker i områder krisesituasjoner situasjoner oppstår, slik som OSSE. Disse organisasjonene spiller en stor rolle innenfor adressering av sikkerhet i det euro-atlantiske område, som er betegnelsen på NATOs ansvarsområde. Alliansen styrker OSSE med anerkjennelsen, samtidig som alliansen med dette bidrar sikkerhetspolitisk til stabilitet i eget ansvars område. At alliansen gir organisasjoner politisk støtte og spesielt i tiden etter 2014 kan bidra til politisk stabilitet mellom de partner alliansen har behov for i sitt videre arbeid. NATO er avhengig av alle potensielle partnere når man skal operere i et kriseområde og anerkjennelser av bidragsytere må derfor gjøres ved enhver anledning.

Alliansen beskriver sin sikkerhetspolitiske posisjon overfor Russland i alle tre protokoller. Fellesnevneren er at det settes tidlig og innholdet beskriver hva alliansen har forsøkt å oppnå. Samme innhold var nevnt i deklarasjonen fra Wales under artikkel 21, i kommunikeet fra Warszawa under artikkel 9 og i Brusseldeklarasjonen i artikkel 4. Gjennom studiens tidsperiode har teksten kommet tidligere for hvert møte noe som synliggjør viktigheten av informasjonen som står der og alliansens bekymring rundt dette.

Brusseldeklarasjonens punkt 4 beskriver teksten:

«I to tiår har NATO jobbet for å bygge et partnerskap med Russland, inkludert igjennom mekanismene i «NATO-Russia Council»(NRC). Russlands aktiviteter og utenrikspolitikk har redusert stabilitet og sikkerhet, økt uforutsigbarhet og endret det sikkerhets politiske miljøet. NATO står fast ved sine internasjonale forpliktelser, mens Russland har gjentagende ganger gjennomført handlinger som fører til brudd de prinsipper og verdier som er beskrevet i 1997 i et grunnleggende dokument for det Euro Atlantical partnership Council om det NATO-Russiske forhold; «The 1997 NATO-Russia Founding Act», og det i Roma deklarasjonen står beskrevet.

Disse brudd er brudd på det grunnleggende i vårt samarbeide i tillegg til de fundamentale prinsippene i den globale og euro-atlantiske sikkerhets arkitekturen(NATO, 2018, art. 4).

Brusseldeklarasjonen beskriver videre om alliansens samarbeide og partnerskap med organisasjoner som FN, EU og OSSE bidrar til et bredere sikkerhets nettverk og en dypere politisk dialog mellom alle parter (NATO, 2018, art. 51). Dette er organisasjoner alliansen har behov for å ha et godt forhold til i alle situasjoner og da spesielt om Ukrainakrisen skulle eskalere.

Sikkerhetspolitisk endring

De første artiklene i deklarasjonene fra møtet i Wales, Brussel og Warszawa-kommunikeet beskriver i korte trekk alliansens største sikkerhetspolitiske bekymring i den tidsperioden møtet avholdes. Det beskrives i deklarasjonen fra toppmøtet i Wales at medlemslandenes statsoverhoder og regjeringsmedlemmer møtes i en tid som er et vendepunkt innenfor Euro-Atlantisk sikkerhet. Samtidig som hendelsene i Ukraina har endret alliansens fundamentale syn på Europa som et helt, fritt og fredfylt område (NATO, 2014, art. 1). Sammenlikner man teksten fra Walesdeklarasjon med Brusseldeklarasjonens artikkel 1, som starter med informasjon om at alliansen er samlet i en tid hvor alliansens sikkerhet og den regelbaserte internasjonale orden er utfordret, forstås det at alliansen mener den sikkerhetspolitiske situasjonen i verden ikke er stabil. Denne ustabiliteten konkretiseres av NATOs generalsekretær i 2014, Anders Fogh Rasmussen, under pressekonferansen etter toppmøtet ved å stadfeste at russere nå kjemper mot ukrainere på ukrainsk jord og fordømmer alt russere gjør i Ukraina ("NATO Wales Summit - Joint Press Conference, 04 SEP 2014 - Part 1/2," 2014). Samlet ansees denne informasjonen å være en god beskrivelse av den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og resten av verden i tidsperioden studien omfatter.

Deklarasjonen skriver videre at man er enige om at alliansen skal beskytte og forsvare medlemmenes usynlige sikkerhet, frihet og felles verdier, menneskerettigheter, demokrati og rettsstat. Før punktet avsluttes med NATOs eksistens verdi om felles forsvar: Et hvilket som helst angrep mot en alliert er å se som et angrep mot oss alle som beskrevet i Washington traktatens Artikkel 5 (NATO, 2018, art. 1).

Dokumentanalysen viser at punktet er beskrevet forskjellig i tre deklarasjonene og viser en allianse som er blir mer og mer bekymret for den sikkerhetspolitiske situasjonen i sitt ansvars område i løpet av perioden mellom 2014 til 2018. Alliansen er igjen en aktør i verdens geopolittikk og det sikkerhetspolitiske budskapet er at alliansen bekrefter at de igjen er en aktør som vil regnes med. Dette er en direkte reaksjon på Ukrainakrisen og de krefter som tvilte på alliansens relevans og et sikkerhetspolitisk signal til Russland at alliansen fremdeles står sammen og nå sterkere enn tidligere.

2.3 Wales 2014

Toppmøtet i Wales var preget av Russlands handlinger og aksjoner i Ukraina og på Krim. Nyere medlemmer av alliansen har blitt usikre på fremtiden og egen nabo i øst. Deklarasjonens artikkel 1 beskriver en bekymret allianse samlet i tid som senere viser seg å totalt endre synet på den euroatlantiske sikkerheten(NATO, 2014, art. 1).

Når NATO ble etablert i 1949 sendte vesten en politisk beskjed til den gang Sovjetunionen at trusselen fra øst kunne møtes med internasjonale styrker under ett flagg, og dermed også beskjeden om at vesten stod samlet. Walesdeklarasjonen beskriver dette allerede under punkt 2 og synliggjør dermed at det politiske budskapet fra 1949 fremdeles er gjeldende i 2014. Dette er en viktig beskjed til usikre medlemsland at de er beskyttet av alliansen og som tidligere sagt en sikkerhetspolitisk beskjed til Russland om at alliansen fremdeles er samlet.

Videre beskriver deklarasjonen at Russlands aggressive handlinger i Ukraina har fundamentalt endret alliansens visjon om et samlet Europa i fred (NATO, 2014, art. 1). Ser man tilbake i historien er mye av det som man omtaler her som et «samlet fritt Europa», faktisk land som tidligere tilhørte Sovjetunionen, men som ble frigitt etter sammenbruddet i 1991. På den andre siden kan man betrakte Russlands handlinger i Ukraina som en videreføring av landets gjentatte protesterer mot en utvidelse av NATO alliansen. I tillegg til at mange mener at Michael Gorbatsjov hadde en «gentlemens-agreement» med administrasjon til den gang amerikanske presidenten George W. Bush, om at NATO ikke skulle utvides når USA fjernet sine styrker fra Europa(Cross, 2015, s. 153).

Russlands argument er at en utvidelse av NATO østover mot Moskvas interessesfære er uakseptabelt. Utvidelsen vil kunne sees på som en handling for å endre den geopolitiske maktbalansen i verden. Det er godt beskrevet i Larsen i sin artikkel «NATO responses to Russian belligerence» at russisk utenrikspolitikk drives av en genuin redsel for vesten og en jakt på sikkerhet slik at Kreml kan fokusere på egne problemer(Larsen, 2017, s. 9).

Når situasjonen etter krisen i Ukraina er et faktum, forventes det handlinger av NATO fra alliansens nye medlemsland. To år senere skriver alliansen etter møtet i Warszawa beskriver alliansen at de fremdeles er bekymret over situasjonen i Ukraina og på Krim og at Russlands handlinger i dette området ikke er noe man kan akseptere. Samtidig som man nå politisk anerkjenner alliansen Russlands nye kapasiteter ved at de beskriver at det er bekymringsverdig at Russland har kapasitet og villighet til å bruke makt for å oppnå politiske mål (NATO, 2016, art. 5).

Store deler av begynnelsen av 2000 tallet er preget av økonomisk oppgang og politisk stabilitet blant NATOs medlemsland. Et naturlig politisk resultat av dette er liten vilje til bruk av penger på forsvar, noe som igjen har ført til omorganiseringer og nedgraderinger av kapasiteter og ressurser innenfor forsvarssektoren. En direkte reaksjon på denne situasjonen er et vedtak på toppmøtet som fører til en presisering i deklarasjonen at medlemslandene skal styrke sine kapasiteter, ressurser og inneha politisk vilje til å handle sammen og beslutsomt forsvare frihet og våre felles verdier for individuell frihet, humane rettigheter og rettssikkerhet (NATO, 2014, art. 2). Dette fører til en politisk enighet i alliansen at medlemslandene felles kan stå bak et utsagn om at de skal sette alliansen i stand til å møte morgendagens utfordringer, samtidig som de står bak en forpliktelse om et felles forsvar i alliansen som sikrer og forsikrer alliansen og dens partnere (NATO, 2014, art. 3). Dette er en direkte reaksjon til Ukrainakrisen fordi man nå gjennomførte en endring basert på en krise i motsetning til hva man hadde bestemt seg for to år tidligere i 2012. (NATO, 2012b).

Walesdeklarasjonen beskriver at det er enighet om å reversere trenden med nedadgående forsvarsbudsjetter, samt å stå ved politisk vilje til å kunne stå bak alliansens kravsatte kapasiteter og kunne sende ut nasjonale styrker til disposisjon for NATO når nødvendig. Dette tallfestes videre til at NATOs ledere blir enige om å nå et mål om å nasjonalt etablere et forsvarsbudsjett som har en størrelse på to prosent av BNP innen et ti år (NATO, 2014, art. 14). Alliansens medlemsland ble med andre ord enige om en ordlyd som gir dem så mye handlefrihet som mulig over så lang tid som mulig. Dette for å unngå at de ikke setter egne land i økonomiske forpliktelser på kort sikt som de ikke kan overholde. Alliansen har diskutert størrelsen på forsvarsbudsjettene i forhold til BNP i mange år, men dokument analysen og litteraturen brukt i denne oppgaven har ikke kommet frem til at det har blitt lagt noen konkrete planer tidligere.

Alliansen presenterte på toppmøtet i Chicago i 2012 en undersøkelse av alliansens forsvarspolitik med fokus på effekt for avskrekking (NATO, 2012a). Undersøkelsen konkluderte med at man skulle fortsette med den politikken man førte i 2012. Artikkel 3 i refererte undersøkelse beskriver at alliansen vil på det tidspunktet fortsette å søke sikkerhet på lavest mulig styrkenivå (NATO, 2012b). Kun to år senere blir alliansen enige om større endringer på grunn av Ukraina krisen

Med bakgrunn i denne argumentasjonen kan man påstå at etableringen av et mål og tidsfastsettingen av dette målet er en reaksjon på Ukraina krisen.

Den politiske og økonomiske situasjonen i Europa er i endring over hele det euro-atlantiske området. Den sydlige delen av Europa ved Hellas og Italia er preget av store økonomiske utfordringer blant annet på grunn av flyktningestrømmen fra sydligere deler av Middelhavets områder. Nord-Europa er preget av den økonomiske krisen i EU og Storbritannia hadde i 2014 begynt å se på prosessen om å forlate EU. Det er flere som stiller spørsmål i etterkant av toppmøtet i Wales om dette var nok, kunne alliansen gjort mer på dette tidspunktet?

Bestemmelsen at NATO Readiness Action plan skulle etableres var og er fremdeles et sikkerhetspolitisk budskap til Russland om at alliansen fremdeles står samlet som den tidligere har gjort i historien og skal kunne gjøre effektive tiltak for å imøtekomme en hvilken som helst trussel. Planen består av en sammensatt pakke av nødvendige sivile og militære tiltak for å kunne svare på endringene i sikkerhetsmiljøet langs NATOs grenser og andre steder som er av interesse for allierte (NATO, 2014, art. 5). Senere i deklarasjonen fordømmes Russland for sin oppførsel i Ukraina og det forventes at de ikke lenger støtter separatister og grupper, slik at tilførsel av våpen og ressurser kan stoppe (NATO, 2014, art. 16). NATO gjør med dette både et sikkerhetspolitisk tiltak ved å etablere en tiltaksplan samtidig som de støtter opp tiltakene ved å kommunisere en fordømmelse av handlingene ved hjelp av deklarasjonens fremstilling.

Basert på historie begynner NATOs medlemsland å forstå at de at de balanserer på en kant med tanke på hvilke tiltak som provoserer eller ikke. Balansegangen beskrives videre enda bedre når de i Walesdeklarasjonens punkt 22 beskriver det politiske budskapet om at NATO som en part i denne krisen faktisk har forsøkt å etablere dialog og partnerskap til Russland igjennom to tiår ved bruk av mekanismene til NATO-Russland rådet på engelsk kalt NATO-Russia Council og forkortes derfor (NRC).

Rådet ble etablert i mai 2002 og skulle gi Russland deltagelse på avgjørelser med da en allianse på den gang 19 medlemmer (Cross, 2015, s. 154). Mekanismene rådet har baserer seg også på NATO-Russland grunnlaget og Romadeklarasjonen. NATO prøver å være imøtekommende og opprettholder sine etablerte forpliktelser, mens Russland har brutt sine.

Russland har også brutt internasjonalt lovverk på en slik måte at den grunnleggende tilliten er borte mellom partene. På tross av vanskelighetene mener alliansen at et samarbeide basert på gjensidig respekt vil være av strategisk verdi. I tillegg ble all annen kommunikasjon og samarbeid mellom NATO og Russland enn politiske kommunikasjonskanaler stengt (NATO, 2014, art. 22). Det er ikke første gangen at enkelte av NRCs mekanismer blir suspendert for en periode. Dette skjedde i 2008 i forbindelse med hendelsene i Georgia, og nå også i forbindelse med krisen i Ukraina (Cross, 2015, s. 155).

To år senere, når kommunikeet fra Warszawa i artikkel 10 beskriver forholdsvis detaljert og overordnet hvilke handlinger Russland har foretatt seg i Ukraina og i områder nære NATO land, er dette en erkjennelse fra alliansens side at man nå bør vurdere alternative handlemåter i tillegg til den politiske dialogen som ikke har vunnet frem. Samtidig stenger man ikke den etablerte kommunikasjons kanaler for å unngå en eskalering av situasjoner på grunn av enkle misforståelser (NATO, 2016, art. 12).

Når et land, eller her en allianse av flere land som NATO, gjør politiske tiltak som å stenge etablerte kommunikasjonskanaler er dette en handling som signaliserer at det har skjedd hendelser man ikke anerkjenner. Selve stengingen av kommunikasjonskanalene er ikke av strengeste art, men det bør ha en signaleffekt. Stanser ikke et lands handlinger på grunn av dette har man flere elementer man kan gjøre før man kommer til bruk av makt noe som man ikke ønsker skal skje før det absolutt er nødvendig.

Alliansen mener de unngår en unødvendig eskalering ved at presiseres i deklarasjonens artikkel 23 at de ikke vil ha en konfrontasjon med Russland, men at man ikke kan gå på kompromiss med de prinsippene og alliansen grunnleggende sikkerhet (NATO, 2014, art. 23).

Den første kontakten mellom Ukraina og NATO var allerede på nittitallet med samtaler om et potensielt senere medlemskap. Planer og prosesser fikk utvikle seg det første tiåret av 2000 tallet, men planene om medlemskap i NATO ble lagt på is i forbindelse med presidentvalget i 2010. Ukraina er en NATO-partner og støttes derfor politisk ved å presisere at et uavhengig, selvstendig og fritt Ukraina er essensielt for Euro-Atlantisk sikkerhet. I tillegg presiseres det under deklarasjonens punkt 26 at Ukraina må fortsette utviklingen i landet basert på demokratiske verdier, respekt for menneskerettigheter og minoriteter.

Ukrainas rett til å forsvare seg anerkjennes, men det presiseres at man må sørge for at sivile liv ikke går tapt. Dette gir et politisk budskap fra NATO til alle medlemsland at selv om et land kun har status som partnere til alliansen forventes det av styresmaktene i landet at det regjeres i henhold til internasjonal lov og orden(NATO, 2014, art. 25-27).

Et enda sterkere signal er at Ukraina som en NATO partner deltar med landets president på møtet i Wales. NATO bekrefter i deklarasjonen at de støtter Ukraina og beskriver russiske krigshandlinger på Krim. Samtidig settes det krav til Ukraina som stat, at de skal opprettholde lov og orden i landet og sørge for frie og demokratiske valg. Landet roses for de steg som allerede er tatt på rett vei (NATO, 2014, art. 117). Å fasilitere et samarbeide mellom NATO og Ukraina beskrives som det viktigste bidraget et internasjonalt samfunn kan gi for å bidra til stabilitet i regionen(NATO, 2014, art. 118).

Alliansen stadfester videre at de følger nært krigens utviklingen spesielt med tanke på det euro-atlantiske områdets tilførsel av stabil energi. Bakgrunnen for dette er at Russland kuttet gassforsyningen gjennom Ukraina i 13 dager i 2009. Dette rammet mange europeiske land som stod uten gass på den kaldeste perioden av vinteren. Dette var en vekker for europeiske land og ikke en situasjon man vil gjenta(NTB, 2014). I tillegg er i dag i 2019 flere av alliansens medlemmer er avhengige av energi tilførsel fra nettopp Russland. Derimot vil en stans eller hindring av energi tilførsel fra Russlands side medføre at den sikkerhetspolitiske situasjonen vil drastisk forverres.

Russlands meninger om NATO kan komme fra situasjoner som Sharyl Cross skriver om, at Russland og NATO har lenge vært grunnleggende uenige i hvordan håndtere situasjoner som potensielt kan eskalere rundt om i verden. Eksempelvis er situasjonene i Kosovo, Libya og Syria, hvor Cross mener Moskva ville ha status quo, mens NATO og vesten ville ha regimeendring(Cross, 2015, s. 157).

Alliansens blir enige om et sikkerhetspolitisk vedtak om å etablere et bredt samarbeide med EU for å unngå duplisering av kapasiteter og kapabiliteter og sikre kosteffektivitet. (NATO, 2014, art. 70). EU og NATO har mange felles medlemsland og har interesser innenfor de samme geografiske områdene. Allikevel kan det hevdes at EU betraktes som økonomisk sivil organisasjon, mens NATO er en militær allianse som gir kan gi sikkerhet med «harde» midler (Smith & Gebhard, 2017, s. 304), og at et samarbeidet mellom de to derfor kan være utfordrende. Et godt samarbeide mellom de to er essensielt i Ukraina for effektivt samarbeid innen alle kategorier på tvers av medlemslandene. Dette felleskapet er nå spesielt viktig da Ukraina både er NATO partner og har i lengre tid vært i prosess til å bli EU-medlem (Utenriksdepartementet, 2017). Dette er prosesser som har startet tidligere enn Ukrainakrisen, men som det nå settes større fokus på da både Russland og Ukraina er vesentlige parter for Europa for kjøp og transport av gass.

Alliansen forplikter seg til videre utvikling av nasjonale Cyber Defence kapasiteter og kapabiliteter samt forbedring av sikkerheten for nasjonale nettverk slik at dette totalt sett sikrer alliansen bedre (NATO, 2014, art. 64). Dette hadde antagelig ingen betydning i det tidsrommet den ble vedtatt, men vil få følger senere da Ukraina blir angrepet i 2015, på det som lammer hele energinettverket til Ukraina, men også den videre forsendelsen til abonnenter i Europa ("Ukraine power cut 'was cyber-attack'," 2017).

Alliansen blir enige om et bredere og mer krevende øvelses program enn tidligere med oppstart i 2016, i tillegg til en rekke «Defence initiatives» som sikrer alliansens interoperabilitet på alle nivå i forsvaret i alle medlemsland. Dette omtales også som «NATO Framework Nations Concept» (NATO, 2014, art. 67), som er flere grupper av allierte som jobber sammen om å utvikle styrker og kapasiteter som er krav satt av alliansen. Konseptet demonstrerer Europeiske alliertes villighet til å gjøre mer for felles sikkerhet og forbedre balansen av forsyninger, ressurser og kapasiteter mellom USA og Europa, i tillegg til mellom de Europeiske allierte. En nødvendig sikkerhetspolitisk handling etter krisen i Ukraina for å avskrekke Russland til å igangsette ytterligere operasjoner.

Alliansen stadfester i Walesdeklarasjonens artikkel 50 at så lenge det eksisterer atomvåpen vil NATO forbli en allianse med atomvåpen kapasiteter. De strategiske styrkene til alliansen med atomkapasitet, spesielt de tilhørende USA, er alliansens største garantist. De skriver videre i deklarasjonens artikkel 52 at missilforsvar, heretter kalt Missile Defence (MD) komplementerer rollen til atomvåpen i avskrekking, men kan ikke gjøre noe isteden for den kapasiteten. Dette for å vise at MD er en del av alliansens fellesforsvar og har antagelig en avskrekkende effekt. MD er en kapasitet og en kapabilitet som ikke er etablert som en direkte reaksjon til hendelsene i Ukraina, men på oppfordring fra USA og vedtatt under toppmøtet i Chicago i 2010. MD nevnes her fordi den får større fokus etter hendelsene i 2014, da retorikken fra Russlands side innen dette temaet er hyppigere i tidsperioden.

2.4 Warszawa 2016

Allerede i kommuniqueets artikkel 4 beskrives alliansens tiltak for å styrke sitt felles forsvar, forbedre sine kapabiliteter, og styrke sitt motstandsforsvar. Noe man ble enige om under siste toppmøte. Dette er fortsettelsen av et klart sikkerhetspolitisk budskap og at alliansen skal kunne ses på som en motstandsdyktig aktør. Artikkel 4 beskriver videre at alliansens medlemmer har forpliktet seg til oppdatering av egne styrker for å imøtekomme og opprettholde dagens krav, i tillegg til å gi de nok ressurser til å opprettholde den trainingen og det utstyret de faktisk anskaffer. Alliansen anerkjenner at den politiske situasjonen i verden er uforutsigbar og har et krevende sikkerhetsmiljø. (NATO, 2016, art. 4).

For å få gjennomført disse endringene kreves det en nasjonal politisk enighet i medlemslandene over tid, noe som kan være en utfordring sett på den politiske situasjonen i Europa og verden i dag. Eksempler på dette er de politiske diskusjonene innen EU om flyktningestrømmen gjennom kontinentet og Storbritannias diskusjoner om å forlate EU.

Også i Warszawakommuniqueet som i Walesdeklarasjonen stadfester alliansen at de er enige om at dialog med Russland er nødvendig for å unngå eskalering av situasjoner og for å få en jevnbyrdig gjennomsiktighet i konfliktområdet. Det er enighet innad i alliansen om å fortsette militær kommunikasjon og diplomatisk kommunikasjon, samtidig som Russland oppfordres til å la OSSE til å gjøre sitt arbeid (NATO, 2016, art. 13-14).

At kommunikeet beskriver en enighet om en dialog er en gjentakelse av et politisk budskap som også var med i Walesdeklarasjonen, men her blir Russland i tillegg bedt om å la OSSE gjøre sitt arbeid. Dette er en igjen en viktig gest fra NATO til OSSE og man antok at dette kanskje var en nødvendighet for at organisasjonen skulle få gjøre sitt arbeid i Ukraina.

I artikkel 14 i kommunikeet presiserer alliansen at de ikke vil søke en konfrontasjon med Russland. At alliansen velger å sette dette temaet så tidlig som på artikkel 14 og ikke senere, synliggjør at alliansen anser at det er en risiko for konfrontasjon, dersom misforståelsene blir for store. I artikkel 17 gjøres Russland samtidig ansvarlig for den nedadgående humanitære situasjonen på Krim-halvøya, samtidig som alliansen fordømmer den militære oppbygningen av russiske styrker på Krim-halvøya og er bekymret for videre russisk oppbygning i regionen (NATO, 2016, art. 17).

I Wales var alliansen enig om å snu trenden med nedadgående forsvarsbudsjetter. Warszawakommunikeet beskriver videreføringen av dette og fremdrifts status på møtetidspunktet i artikkel 34 (NATO, 2016, art. 34). Forsvars- og avskrekkingspolitikken alliansen nå fører blir fortløpende endret for å kunne respondere på nye trusler og utfordringer etterhvert som sikkerhets situasjonen i verden endrer seg. Når alliansen gjør så mye for å forbedre sine evner og kapasiteter, fordrer det en politisk forpliktelse til å øke forsvarsbudsjettene. I tillegg må det være politisk vilje til å deployere styrker når dette blir bedt om. Det er en fortsatt enighet om at dette blir videreført (NATO, 2016, art. 34). Endringen i forsvarspolitikken vedrørende avskrekking i 2014 ble vurdert å være et direkte resultat av Ukraina krisen. En videreføring av politikken er nødvendig for å kunne møte potensielle nye trusler, og holde kontroll på situasjonen i det euro-atlantiske sikkerhetsområdet.

På lang sikt har alliansen vedtatt endringer til NATO Readiness Action Plan. Endringene innebærer blant annet forsterkning av NATOs evne gjennom nye infrastrukturprosjekter og økt fleksibilitet til å forflytte styrker over land. I tillegg blir det etablert to nye hovedkvarter som er en del av NATOs styrkestruktur (NATO, 2016, art. 37d), ett i Polen og ett i Romania. Dette er tydelige politiske vedtak som medfører innføring av nye nasjonale prosedyrer for hvert medlemsland med tanke på transport av militære styrker over deres landområder. Endringer i planleggingsprosessene for forflytning vil på sikt sørge for at bestemmelses-prosessene blir enklere både politisk og militært (NATO, 2016, art. 37h).

Endringer til NATO Readiness Action plan er en respons på Ukrainakrisen fordi forflytning og etterforsyninger av styrker igjennom Europa er nødvendig om en krisesituasjon skulle oppstå der. NRF og Enhanced Forward Presence har sørget for at det er militære ressurser tilstede og tilgjengelig, men endringene vedtatt i 2016 sørger for at ressursene også kan etterfylles om det skulle være nødvendig.

Når Polen og Romania tillater hovedkvarter i eget land, sikrer de implisitt også seg selv, siden andre medlemsland i NATO da allerede har styrker i landet. Denne reaksjonen ansees avskrekkende mot et russisk angrep som utført i Ukraina, på lik linje med resultatet av utplasseringen av Enhanced Forward Presence. Sikkerhetspolitisk lønner det seg da NATO forholder seg til et konseptuelt prinsipp om en for alle, alle for en. Med dette menes det at angriper man et NATO-medlemsland hvor andre medlemslands styrker er utplassert, vil dette kunne betraktes som et angrep på den totale alliansen. Dette er igjen å anse som en reaksjon på krisen i Ukraina da den situasjonen synliggjorde Russlands evne og vilje til å bruke militærmakt.

I lys av verdens endrede sikkerhetssituasjon vil alliansens forsvars- og avskrekkingspolitikk måtte endres og tilpasses det som til enhver tid måtte true alliansen (NATO, 2016, art. 38). For å forhindre krig og konflikt er et troverdig forsvar og en troverdig avskrekking nødvendig. Samtidig må en fruktbar dialog komplettere politikken alliansen har besluttet, for ikke å eskalere situasjonen.

Alliansen er enige om å forsterke den allerede etablerte tilstedeværelsen i Baltikum for å demonstrere en holdning utad om at alliansens medlemmer passer på hverandre (NATO, 2016, art.39).

I perioden fra 2014 til 2016 forverret den sikkerhets politiske situasjonen i Svartehavet seg, på grunn av Ukrainakrisen. Dette medførte at NATO fortsatte adresseringen av konsekvenser av at alliansen opererte i regionen og det ble stadfestet at alliansen støttet alle landene rundt Svartehavet i deres tiltak for sikkerhet og stabilitet i regionen. Alliansen var fortsatt forpliktet til en sammenhengende internasjonal tilnærming, da spesielt det etablerte samarbeidet mellom NATO og EU (NATO, 2016, art. 22).

Støtten er et nødvendig politisk tiltak for at alliansen skulle kunne operere både sivilt og militært der hvor det var nødvendig. Årsaken var at EU og NATO har både overlappende interesseområder og kapasiteter, så en politisk enighet ville spare tid. De økonomiske fordelene ved å effektivisere et slikt samarbeide vil bli diskutert senere i denne oppgaven.

For å sikre situasjonen i Baltikum har NATO inngått partnerskap med Finland og Sverige. Alliansen har uttrykt takknemlighet for alle bidrag fra disse landene i NATO operasjoner (NATO, 2016, art. 23). Dette samarbeidet medfører større tilgjengelighet på militære ressurser i Østersjøområdet, noe som kan sees å ha en avskrekkende effekt.

Det er fremdeles enighet i 2016 om at cyber er en klar utfordring til sikkerheten i alliansen og at denne type krigføring nå er en del av NATOs grunnleggende oppgaver som også omtales som «Core tasks». Implementering av alliansens policy «NATO enhanced policy on Cyber Defence» skal fortsette (NATO, 2016, art. 70).

23. desember 2015 ble det gjennomført et vellykket angrep mot kraftnettet i Ukraina som endte i at ca 225 000 mennesker stod uten strøm. Hvordan dette kunne skje har forsøkt blitt forklart i en reportasje laget av BBC og den vellykkede gjennomføringen er grunn nok i seg selv for å ytterligere etablere bedre forsvar i alliansen mot slike angrep.

2.5 Brussel 2018

Møtet i Brussel ble avholdt i en tid hvor det er mange ulike utfordringer knyttet til den utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Eksempelvis er Storbritannia er på vei ut av EU, med pågående BREXIT forhandlinger. Samtidig som det er en oppblomstring av høyreekstremisme i flere land (Utenriksdepartementet, 2018). Eksempel på en annen sak er at USA med president Trump snakker i media om utmelding fra NATO dersom ikke andre medlemsland bidrar mer i det økonomiske aspektet av alliansen. Samtidig har hverken krisen i Ukraina eller de humanitære forholdene i landet blitt redusert i synlig grad. Hverken media eller litteratur har beskrevet noe om en forverring av situasjonen i Baltikum fra 2014 til 2018.

De første punktene i deklarasjonene har vært diskutert tidligere, men det som er spesielt for Brusseldeklarasjonen er at man i artikkel 1 også stadfester at alliansen fortsetter å stå sammen, handle sammen, med basis i solidaritet, felles mål og rettferdig ansvarsfordeling. Dette må ses å være svar på den sikkerhetspolitiske situasjonen i verden. Situasjonen har ikke stabilisert seg og derfor må samholdet presiseres for omverdenen.

Deklarasjonen beskriver tidlig at alliansen i 2018 møter et uforutsigbart og flyktig sikkerhetsmiljø, med varige utfordringer og trusler fra alle strategiske retninger, fra statlige- og ikke statlige aktører, fra militære styrker, terrorister og hybride angrep. Russlands aggressive aksjoner, inkludert trusler og bruk av makt for å oppnå politiske mål, utfordrer alliansen og undergraver euro-atlantiske sikkerhet og rettsstaten (NATO, 2018, art. 2). Urolighetene i verden bekymrer alliansen sterkt og de anerkjenner trusselen fra Russland som virkelig. At disse bekymringene er stadfestet så tidlig i deklarasjonen som punkt 2, må tolkes til at alliansen er bekymret for at tiltakene som har vært utført tidligere ikke har vært tilstrekkelige. Retorikken har blitt mer beskrivende og konkret, ved at hendelser beskrives konkret i motsetning til de forrige møtene hvor situasjonen har vært beskrevet kort og konsist.

Videre bekrefter alliansen i deklarasjonen sine fortsatte forpliktelser til økning av forsvarsbudsjetter og investering i forsvarskapasiteter som man ble enige om under toppmøtet i 2014. Medlemsland blir enige om å sende inn troverdige nasjonale planer på implementasjon, inkluderer retningslinjer for planlagte kapabiliteter og bidrag som skal anskaffes. Dette er en konkret videreføring av avgjørelser som ble tatt på toppmøtet i Wales og som igjen er fortsatt reaksjon på krisen i Ukraina.

Alliansens medlemsland har begynt å øke bevilgningen til forsvar, hvor det rapporteres at to tredjedeler av alliansens medlemmer har planer om å nå målsettingen om 2% av BNP før 2025. Videre beskriver deklarasjonens punkt 3 at over halvparten av medlemslandene bruker 20% av sine forsvarsbudsjett på investering og at 24 medlemsland vil møte dette kravet innen 2024. Alliansen mener seg fornøyd med at det nå er en større andel medlemsland som bruker mer på forsvaret enn tidligere.

Alliansen bekrefter igjen sine bestemmelser vedrørende Russland som man ble enige om i Wales og i Warszawa. Ved å forsterke alliansens forsvars- og styrkestruktur ved å ha styrker fast tilstede i den østlige delen av alliansen territorier fortsetter man å respondere på den forringede sikkerhets situasjonen i verden (NATO, 2018, art. 5).

Det Euro-Atlantiske sikkerhets miljøet har blitt mindre stabilt og forutsigbart som et resultat av Russlands ulovlige annektering av Krimhalvøya og den pågående destabiliseringen av det østlige Ukraina.

Russlands militære holdning og provokative aksjoner, i tillegg til i nærheten av NATOs grenser som for eksempel deployeringen av moderne missiler i Kaliningrad, krenkelse av NATO-lands luftrom, den militære oppbygningen av russiske styrker på Krimhalvøya, signifikante investeringer i moderniseringen av strategiske styrker, uansvarlig og aggressiv retorikk i krigføringsdimensjonen for kjernekraft, styrker dette inntrykket. Storskala ikke-varslede øvelser føyer seg inn i dette bildet.

Russlands brudd og manglende implementering av pålegg om våpenkontrollavtaler, i tillegg til hybridaksjoner inkludert interferens i valgkamper som utført i Montenegro uroer NATO, noe som underbygger behovet for forbedring av alliansens cyberforsvar. Alliansen fordømmer videre angrepet i Salisbury Storbritannia, identifisert utført med en militært utviklet nervegass. At denne gassen er militær er bekreftet av den uavhengige organisasjonen Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons(OPCW). Storbritannia vurderer det som at det er høyst mulig at det var Russland som stod bak angrepet. Alliansen enig i dette (NATO, 2018, art. 6).

Politisk ansees dette som en støtte til alle alliansens medlemsland som i ulike grad har blitt påvirket av russiske handlinger. At OPCW har påvist mulig bruk av russisk gass under angrepet i Storbritannia kunne jo sikkerhetspolitisk vært vurdert som et angrep på Storbritannia, da det er bruk av militære styrker inne i en suveren stat. En slik vurdering ville ha kunne fremmet en Artikkel 5 diskusjon og en etterfølgende handling. Ut fra tilgjengelig litteratur i denne studien ble det ikke gjort en slik tolkning i dette tilfellet. Hensynet til balansegangen mellom land for å opprettholde en fred og ikke eskalere inn i en krise ble vurdert som avgjørende.

Brusseldeklarasjonens artikkel 7 starter med at alliansen gjentar sin støtte til Ukrainas- og Georgias territoriale integritet og suverenitet. Dette er en viktig sikkerhetspolitisk støtte til disse landene, men samtidig også en gjentatt politisk stadfestelse av fordømmelsen mot Russlands handlinger. I tillegg oppfordres Russland på det sterkeste til å trekke tilbake sine styrker fra landene, hvor de har styrker stående uten politisk godkjenning, som eksempelvis i Ukraina og Sør-Ossetia. NATO skriver at de ikke under noen omstendigheter vil anerkjenne den russiske annekteringen av Krimhalvøya.

Artikkel 7 beskriver videre at diskrimineringen av de ukrainske tartarene og andre lokale etnisiteter skal opphøre, i tillegg til at det oppfordres at internasjonale organisasjoner skal få fritt leide i Ukraina og andre involverte land for å kunne overvåke de humanitære rettigheter for befolkningen. Dette er igjen en sikkerhetspolitisk anerkjennelse av krisen, en fordømming av russiske handlinger. Samtidig som en beskrivelse som dette vitner om at alliansen følger nøye med på hva Russland foretar seg i Ukraina. Slike handlinger kan igjen legge grunnlag for en eskalering av krisen på sikt, om ikke endringer gjøres.

Samme artikkel beskriver alliansens oppfordring til Russland om implementering av Minskavtalen (NATO, 2018, art. 7). Man mener videre at NATOs respons støtter en samlet innsats av sanksjoner fra EU, G7 og andre som jobber for en fredsløsning til konflikten og adressering av Russlands handlinger. Russland oppfordres på det sterkeste til å slutte den politiske, økonomiske og militære støtten til militante grupper, i tillegg til å stoppe den militære innblanding i Donetsk og Luthansk regionene.

All militær aktivitet i Ukraina må opphøre og militært utstyr og personell i tillegg til leiesoldater må trekkes ut fra territoriet. Alliansen skriver videre at de er dypt bekymret for bruken av tortur og overføring av ukrainske fanger til russiske fengsler.

Nødvendigheten av en sikker og uhindret tilgang til alle områder for OSSE, opptil og inkludert den russisk-ukrainske grensen påpekes. Dette er essensielt for å få stabilisert forholdene inne på Krimhalvøya og i Øst-Ukraina (NATO, 2018, art. 7).

Alliansen viser videre at det er en politisk balansegang for å ikke eskalere den aktuelle sikkerhetspolitiske situasjonen. Brusseldeklarasjonens artikkel 7 beskriver handlinger som fordømmes på det sterkeste som for eksempel annekteringen av Krim i tillegg til diskrimineringen av tartarene, samt et ønske om at alle parter skal ta hensyn og implementere Minskavtalene. Artikkel 8 beskriver nødvendigheten og villighet til en meningsfull dialog med Russland og poengterer viktigheten av denne. Politisk dialog vil kunne minske risikoen for å øke terskelen fra en krise til en åpen konflikt. Den politiske viljen til en dialog og ikke en konflikt understrekes videre i deklarasjonens artikkel 9.

Alliansen fortsetter å tro at et partnerskap med Russland basert på respekt for internasjonal lov og forpliktelser, inkludert som reflektert i NATO-Russland Founding act og Romadeklarasjonen, er av strategisk verdi. Men alliansen kan ikke, og vil ikke, inngå kompromisser med de prinsipper som alliansen og sikkerheten i Europa og Nord-Amerika bygger på. Under gjeldende omstendigheter mener alliansen det er synd at Russland ikke har endret holdning selv om de er blitt anmodet om dette ved flere anledninger. På bakgrunn av dette er det ikke per nå et grunnlag for et partnerskap. Alliansen understreker at man fortsatt tror på et partnerskap mellom NATO og Russland basert på internasjonal lov og orden vil kunne etableres, men man presiserer i artikkel 9 at en ikke vil fortsette arbeidet før Russland har endret sine holdninger og oppførsel drastisk. Alliansen fortsetter sin strategiske diskusjon om den euro-atlantiske sikkerhets perspektivet og tilnærmingen til Russland. NATO vil fortsette å være etterrettelig, forutsigbart og resolutt (NATO, 2018, art. 9).

Alliansens ønske om partnerskap tolkes til å være en politisk bekreftelse på at alliansen ikke vil eskalere situasjonen og forholdet mellom NATO og Russland. Alliansen gir et klart signal på hva de forventer av Russland før en normalisering av forholdet mellom partene kan forekomme og de holder situasjonen i status quo slik at de ikke eskalerer forholdet. Man vil på ingen måte ha en tilsvarende situasjon andre steder i Europa som man har i Ukraina.

I deklarasjonens artikler 10 og 11 fordømmer alliansen terrorisme i absolutt alle former, da en slik handling er en direkte trussel mot befolkningens sikkerhet, internasjonal stabilitet og velstand. I tillegg til at man stadfester at NATO fortsatt vil ha en sentral rolle i internasjonale samfunnets kamp mot det samme. Politisk sett kan disse punktene leses som om det ikke omfatter andre land, men det kan også forstås som en beskjed til Russland om at handlinger, slik som gassangrepet i Storbritannia, ikke tolereres.

Artikkel 14 beskriver alliansens arbeide for å gjenopprette beredskapskultur. En del av alliansens tiltak fortsetter de å forsikre verden om at NATO har en fullskala rekkevidde av kapasiteter og styrker som er trent, interoperable, deployerbare og klar til å møte alle alliansens krav. Før 2014 var ikke dette sikkerhetspolitiske aspektet spesielt vektlagt, siden det euro-atlantiske området i stor grad var geopolitisk forholdsvis rolig, men det er nødvendig i 2018 for å signalisere til verden hva alliansen er kapabel til.

Alliansen har videre blitt enige om et NATO Readiness Initiative, som skal forsikre alle parter at det til enhver tid vil være nasjonale styrker tilgjengelig som er av høy kvalitet, på høy beredskap, klare til krig, tilgjengelige for NATO. Brusseldeklarasjonens artikkel 14 skriver videre at NATO Readiness Initiative, vil forbedre responskapasiteten til alliansen, enten som forsterkning til avskrekking i situasjoner, felles forsvar, inkludert for høyintensive krigshandlinger eller rask militær krise håndtering dersom det er behov. Dette sees på som nødvendig i et sikkerhetspolitisk perspektiv for å signalisere at det ikke bare finnes styrker som er utplassert i Enhanced Forward Presence, men at de også er styrker som kan følge etter om det er behov.

I deklarasjonens artikkel 15 skriver alliansen at de mener at deres forsvar- og styrkestruktur er understøttet av troverdig militær forsterkning inkludert fra andre siden av Atlanteren. Alliansen fortsetter å sjekke i alle retninger etter potensielle trusler og utfordringer, i tillegg til å styrke samt regulært trene alliansens evne til og raskt forsterke en alliert som befinner seg i en trussel situasjon. Sikkerhetspolitisk er dette en forsikring til alliansens allierte at de vil få hjelp skulle behovet oppstå. Man stadfester hjelp, men ikke typen hjelp de skal få og årsaken til dette antas å være for å ikke forplikte medlemsland mer enn hva de kan holde. Artikkel 15 skriver videre at alliansen ikke vil akseptere å bli forhindret av noen motpart med tanke på forflytning av allierte styrker over land, sjø eller luft innenfor noen del av alliansens ansvarsområde. Alliansens trening, kapasiteter og øvelser bidrar til deres evne om å operere fritt. Samtidig bekrefter alliansen i deklarasjonens punkt 16 at de har ytterligere blitt enige om hvordan man skal støtte deployeringen av styrker og etterforsyning av disse inne i, fra og i nærheten av alliansens territorium. Dette er politisk viktig for alle land for opprettholdelse av NATO Readiness planen og effektiviteten i en operasjon om det skulle være nødvendig.

Alliansens medlemmer forplikter seg i deklarasjonens artikkel 17 å forsterke sin evne til å utplassere og opprettholde sine styrker og deres utstyr i og utenfor hele alliansens ansvarsområde i tillegg til å søke forbedring av sin evne til militær mobilitet over land, sjø og luft så fort som mulig, men ikke senere enn 2024. Dette krever at hvert enkelt medlemslands regjering støtter oppunder dette, og innfører dette i nasjonale planer. Kort sagt vil man forenkle forflytning av styrker og utstyr på tvers av nasjoner med tanke på militært og sivilt regelverk (NATO, 2018, art. 17).

En forenkling av planverket om troppeforflytning igjennom flere suverene nasjoner var identifisert som en av langtidsendringene til Readiness Action Planen vedtatt i Wales, diskutert videre i Warszawa og nå i Brussel. En effektiv Readiness Action plan avhenger av en politisk enighet om hvordan dette skal kunne gjennomføres uten hindringer.

I det euro-atlantiske området har man i 2018 flere interessenter enn hva man hadde når alliansen ble etablert i 1949. EUs medlemsland er blant interessentene, men man har også andre store nasjoner som er aktører innen NATO som i tillegg er i en prosess og antagelig på vei ut av EU. Det er derfor viktig for alliansen å ha en sikkerhetspolitisk og utenrikspolitisk enighet med alle land innenfor ansvarsområdet. Deklarasjonens punkt 18 beskriver at alliansen gjentar sine anstrengelser for å forsikre en sammenhengende tilnærming og synergier med EU i områdene for militær mobilitet, og at dette skal gjelde likt for alle allierte.

Alliansen beskriver i artikkel 19 at de er enige om og fortsatt styrke sitt forsvar og styrkestruktur for å forsterke sitt forsvar for en avskrekkende effekt ytterligere. I Brussel forsterkes det maritime domenet, basert på strategiske vurderinger på Svartehavet, Baltikum og Nord.Atlanteren. En forsterkning av det maritime domenet vil dette sikre en eventuell troppe og styrke forflytning over havet om nødvendig. Dette punktet er satt tidlig i deklarasjonen og ansees derfor å være viktig for alliansen. Denne antagelsen sammen med tidligere omtalte punkter tilsier at alliansen har forberedt og fortsatt forbereder det Euro-Atlantiske området konseptuelt på samme måte som det var under den kalde krigen.

Trusler mot alliansens sikkerhet i cyberdomenet har blitt større, hendelsene hyppigere, mer komplekse og destruktive. NATO vil fortsette å tilpasse seg til det utviklende trussellandskapet, som er påvirket av både stater, ikke-statlige aktører og grupper som er sponset av en stat (NATO, 2018, art. 20).

Cyber er en del av NATO's kjerneoppgaver av kollektivt forsvar. Alliansen beskriver i deklarasjonens punkt 20 at de må kunne operere like fritt i cyber som de gjør på land, luft og sjø, for å styrke den avskrekkende effekten alliansen har i sin forsvarspolitik.

Hybridkrigføring er et nytt element for alle og er beskrevet i deklarasjonens artikkel 21. Plasseringen av elementet forteller at alliansen vedkjenner seg trusselen, men de forteller at trusselen fra hybrid krigføring ikke er stor nok til at den blir omtalt tidligere i deklarasjonen.

Alliansen vedkjenner seg at dens nasjoner er under en økende sikkerhetspolitisk utfordring fra både statlige og ikkestatlige aktører. Disse aktørene bruker hybride aktiviteter som har som mål og lage tvetydighet og usikkerhet, i tillegg til å slette klare linjer mellom fred, krise og konflikt. Å respondere på denne trusselen ligger under primæransvaret hos den angrepne nasjonen, men alliansen er klar om rådet bestemmer det til å assistere en alliert i hvilken som helst status eller nivå av en hybrid krig (NATO, 2018, art. 21).

Det antas at alliansen her tar et forbehold om at de ikke vil engasjere seg før et engasjement har blitt godkjent av alliansens høyeste råd, da de ser det som det angrepne lands hovedansvar å respondere på handlingene. Dette er vesentlig forskjell til hva som står beskrevet i starten av deklarasjonene og kommunikeet fra både Wales, Warszawa og Brussel. Deklarasjonen beskriver videre at om rådet bestemmer seg for at det kan påberopes en Artikkel 5, fra «the Washington treaty», som sier at landet er under et væpnet angrep, utvides mengden verktøy for å adressere mengden fiendtlige aktiviteter. Alliansen etablerer en type verktøy som kalles «Counter hybrid Support teams», disse vil kunne gi spesifikt rettet assistanse til allierte på forespørsel til å forberede i tillegg til å respondere på hybride angrep (NATO, 2018, art. 21).

Det er en sikkerhetspolitisk selvfølge at alliansen støtter FNs resolusjon UNSCR 2166 som er FNs reaksjon på det nedskutte passasjerflyet fra Malaysian Airlines, også kalt MH 17. Alliansen oppfordrer Russland til å ta ansvar for det som har skjedd og etablere rettferdighet sannhet og ansvarlighet. (Brusseldeklarasjonen punkt 22) Det hadde vært svært uheldig å ikke skrive dette da mange av de omkomne hadde opprinnelse fra NATO medlemsland i tillegg til at handlingen ble utført av separatister.

Deklarasjonens artikkel 26 forteller at Alliansen nå også har styrker tilgjengelige i Svartehavet, noe som er en stor sikkerhetspolitisk og forsvarspolitisk endring som også kan sees som et press på Russland. I tillegg til dette er det etablert en brigade med bidrag fra flere medlemsland som et rammeverk for å trene opp allierte styrker i videre utvikling av NATOs styrke struktur for avskrekking.

Alliansens medlemmer er enige om og fortsatt tilpasse seg den nye trusselen ved å styrke samt endre kommandostrukturen i alliansen. Dette er et sterkt sikkerhetspolitisk vedtak som medfører forbedring og forsterkning av de etablerte styrkene i Europa, omtrent der de tidligere var utdeployert under den kalde krigen. I tillegg kommer nyetablering av Cyberspace operation centre i Brussel (NATO, 2018, art. 29).

Fremdeles i 2018 er sikkerhetsmiljøet innad i det euro-atlantiske området ustabilt og alliansen minner hverandre på egne behov ved å komme til en enighet om å skrive i deklarasjonens artikkel 31 at NATOs evne til å møte de sikkerhetspolitiske utfordringene i det nye sikkerhets miljøet er avhengige av meget bra styrker som holdes på et meget høyt nivå, og som innehar alle NATO-kravene til utstyr, treningsnivå og interoperabilitet implementert. Medlemslandene må samarbeide innad i stor grad for å sørge for at felles behov gir best pris og mest effekt (NATO, 2018, art. 31).

Brusseldeklarasjonen beskriver i artikkel 34 at et forsvar for alliansen som har en troverdig avskrekking effekt er et konkret middel for å forhindre konflikt og krig. Dette vil fortsette å være basert på en passende blanding av kjernefysiske-, konvensjonelle- og missilforsvars kapasiteter. En robust forsvars struktur styrker alliansens samhold og gir essensiell politisk og militær transatlantisk link igjennom en rettferdig og bærekraftig distribuerings av roller, ansvar og byrder. NATO fortsetter å tilpasse seg for å sikre at alliansens forsvars styrker har en avskrekkende effekt, i det endrede sikkerhets miljøet. Tilpasningene inkluderer effektiv respons til endringer i det sikkerhets miljøet og endringer i potensielle motstanderes doktriner og deres store investeringer for modernisering og utvidelse av kapasiteter (NATO, 2018, art. 34).

Alliansens missilforsvar er en vesentlig del av det avskrekkende elementet og intensjonen bak er å forsvare mot potensielle trusler fra utsiden av det euro-atlantiske området. Russland har gjentatte ganger blitt forklart at NATOs missilforsvar ikke er kapabelt mot Russisk strategiske kjernefysiske våpen og at det ikke er noen intensjon om at systemet skal få denne kapasiteten i fremtiden. Med bakgrunn i dette er Russlands trusler om å angripe allierte på grunn av NATOs missilforsvar uakseptabel. Det inviteres til diskusjon rundt dette temaet om Russland skulle ha ønske om det (NATO, 2018, art. 41). MD er noe som ble etablert lenge før krisen i Ukraina var et faktum, men som er synliggjort i media og derfor i toppmøtene nettopp grunnet krisen i Ukraina.

Deklarasjonens artikkel 46 omtaler INF avtalen som presiseres til å være avgjørende for Euro-Atlantisk sikkerhet. At stormakter er forsvarspolitisk i samsvar med denne traktaten er essensielt for å unngå et nytt våpenkappløp og opprettholde den makt balansen man har i dag. Det presiseres at USA er i samsvar med denne avtalen og at landet gir full innsikt uten begrensninger på sine programmer, mens man ønsker å gå i forsvarspolitisk dialog med Russland for å få til det samme hos dem. Alliansen har identifisert et russisk missilsystem heretter kalt 9M729, som med sine kapasiteter gir store bekymringer (NATO, 2018, art. 46). Videre blir det beskrevet i deklarasjonen at Russland lenge har nektet for systemets eksistens, selv etter kraftig påtrykk fra NATO, men har nå innrømmet at det eksisterer. Innrømmelsen ble ikke etterfulgt av forklaringer om missilsystemet eller den nødvendige dokumentasjon for innsynets del. Alliansen er derfor av den formening at Russland faktisk bryter INF avtalen. Allierte vil fortsette å prøve å få opprettet en dialog med Russland om dette i forskjellige bi- og multilaterale møteorganer. De nødvendige avklaringene rundt dette er vesentlig å få på plass for å unngå å eskalere situasjonen i Ukraina og på Krimhalvøya eller å spre uroen til andre steder i det euro-atlantiske sikkerhetsområdet.

Ingen er politisk tjent med et våpenkappløp og en ny kald krig, men temaet er ikke adressert før et godt stykke ute i deklarasjonen, noe som kan gi inntrykk av at alliansen ser viktigheten av adresseringen. Men de har akseptert at risikoen for at dette skal skje igjen er så stor at andre elementer går først som for eksempel hybrid- og cyber krig.

Alliansen påpeker nødvendigheten av åpenhet for opprettholdelse av maktbalansen i forbindelse med INF avtalen, men ønsker selv nye medlemmer velkommen om det er ønskelig. Maktbalansen i verden balanserer i dag langs en grense som gjør det utfordrende å se hvilken vei geopolitikken tar. Men skal en nasjon bli tatt opp som medlem i NATO kreves det også av det potensielle medlemmet at de innfører tiltak og standarder. Eksempel på krav som stilles til nye medlemsland er listet i Brusseldeklarasjonens artikkel 66: «Det stadfestes at et selvstendig, suverent og stabilt Ukraina med et styringsregime som forplikter seg til demokrati og lover og regler er meget essensielt for Euro-Atlantisk sikkerhet. Alliansen forplikter igjen støtten til Ukrainas rett til å bestemme sin egen fremtid, utenriks og sikkerhets politikk uten innblanding fra andre.»

Dette betyr at et opptak i alliansen betyr store politiske endringer i et land over lengre tid, noe som igjen vil kunne få potensielle endringer i maktbalansen i den verdensdelen landet tilhører. Ukrainas planer om opptak i NATO ble endret etter valget av en ny president i landet i 2008. Etter at landet i mange år hadde forsøkt å bli medlem valgte de å stå utenfor. Men selv om alliansen stiller krav spesifiserer de i deklarasjonens artikkel 67 at de støtter alle partneres rett til å foreta selvstendige og suverene avgjørelser på utenriks og sikkerhets politikk, uten andres innblanding. Det forpliktet fortsatt en støtte til territorial integritet, frihet og suvereniteten til Armenia, Aserbajdsjan, Georgia og Moldova.

Dagens sikkerhetspolitiske utvikling har behov for en tilnærming med fokus på flere elementer basert på NATOs operasjonelle erfaring og en forståelig politisk, sivil og militær tilnærming viktig i krisehåndtering og felles sikkerhet. En felles tilnærming vil bidra til effektiviteten av en felles sikkerhet og forsvar, uten å la dette gå utover alliansens felles forsvarsforpliktelser. Dette er i tråd med alliansens «Comprehensive Approach Action Plan» hvor alliansen fortsetter å jobbe for en sammenheng mellom NATOs egne verktøy og forskjellige arbeidsmetoder, samordnede tilnærminger med partner nasjoner og organisasjoner som EU, FN og OSSE og videre dialog med «Non Governmental organisasjoner» (NATO, 2018, art. 68).

Deklarasjonens artikkel 70 beskriver hva alliansen har oppnådd ved konkrete resultater innen en rekke områder, blant annet motvirkning av hybridtrusler, operasjonelt samarbeid, inkludert maritime problemer, nettverkssikkerhet, forsvar, forsvarsfunksjoner, forsvarsindustri og forskning, oppgaver og forsvars- og sikkerhetskapasitetsbygging. Politisk dialog mellom NATO og EU er fortsatt viktig for å fremme dette samarbeidet.

En politisk dialog mellom NATO og EU er nevnt i alle deklarasjonene, men det er en variasjon om hvor i deklarasjonen de er plassert og innenfor hvilket område. Enkelte ganger har man vært opptatt av økonomi og andre politikk og militære styrker. En konflikt vil uansett kunne håndteres bedre om alliansen har en god politisk dialog med EU og at man kan dra nytte av felles effekter.

2.6 Hvordan har NATO reagert politisk på Ukraina krisen?

Dokumentanalysens resultat viser at NATO har gjort mange politiske reaksjoner på Ukrainakrisen, men også at enkelte elementer viser seg viktigere enn andre basert på plassering i deklarasjonen og kommunikeet. I analysearbeidet har kategoriseringen med hvilken informasjon som skal i politisk kategori, kontra hva som skal i militær kategori vært vanskelig. Resultatene har vist at enigheten og deretter beslutningen om en militærreaksjon har blitt plassert i politisk kategori, mens effektueringen av den har blitt plassert i den militære delen.

Den største politiske reaksjonen har blitt identifisert som utplasseringen av militære ressurser og utstyr i Baltikum og Polen. Informasjonen understøttes av flere forfattere, blant annet John R. Deni som i 2017 skriver i sin bok «NATO and ARTICLE 5» at alliansens utplassering av tropper i de baltiske statene og Polen for første gang på et kvart århundre viser alliansens endring av militær tilstedeværelse mot Russland. Dette er en politisk endring da det viser alliansens villighet til å bruke Artikkel 5 forpliktelsene fra Washington traktaten i tillegg til at det er en militær endring, da styrkene faktisk fysisk befinner seg der i dag som et resultat av bestemmelsene fra 2014.

Reaksjonene fra deklarasjonene i perioden fra 2014 til 2018 kan sammenfattes slik: Alliansen ser behovet for en felles erklæring om bekreftelse av samhold og forpliktelser innad i alliansen og da spesielt viser de tilbake til forpliktelsene alliansen gjorde i Washington traktaten så tidlig som i 1949.

Man blir enige i 2014 om en oppstart av tiltak for forsterkning av militære styrker og kapasiteter, i tillegg til å kutte trenden med nedadgående forsvarsbudsjetter. Alle er enige om et nivå mål på 2% av Bruttonasjonalprodukt (BNP) innen 2025. Dette er saker som blir fulgt opp igjennom alle toppmøtene.

NATO Readiness Action Plan blir etablert og innført i 2014 og med den gjenopptas beredskaps terminologi i alliansen igjen, noe man ikke har sett siden den kalde krigen. Denne planen blir forbedret og utvidet igjennom hele tidsperioden. Dette må sees i sammenheng med innføringen av NATO Framework Concept, noe som gir alliansens medlemsland et bredere og mer krevende øvelsesprogram for å sette de i stand til å oppnå nåtidens krav til krise og krig. Disse punkter kan analyseres som både politiske og militære reaksjoner, men enigheten om innføringen av planene er politisk og den faktiske gjennomføringen er militær.

Det er igjennom hele tidsperioden en enighet om fortsatt politisk dialog med Russland selv om alle andre kanaler blir stengt i perioden.

Et godt samarbeid med EU tilstrebes igjennom hele perioden og dette er viktig for å få gjennomført det etablerte planverk i tillegg til å oppnå synergieffekter på det økonomiske plan i forhold til økonomiske reaksjoner på Ukraina krisen. Dette vil bli omtalt i eget kapittel.

Deklarasjonenes retorikk viser alliansens økende bekymring for sikkerheten i det euroatlantiske området i perioden dokumentanalysen omfatter. Deklarasjonen fra 2018 nevner spesifikt det russiske missilsystemet 9M729, som man nå har fått bekreftet at eksisterer. Med bakgrunn i alt dette utplasseres det styrker i Svartehavet i tillegg til at det inngås avtaler med Sverige og Finland om den spente situasjonen i Baltikum. Samtidig bekreftes og anerkjennes det at medlemmer av alliansen har en økende sikkerhetspolitisk utfordring fra både statlige og ikke-statlige aktører. Dette legger grunnlaget for etablering av «Counter Hybrid Support Teams».

Hendelser i Ukraina legger grunnlaget for enigheten om at det kan forekomme effektive trusler og hendelser ved hjelp av allment tilgjengelig teknologi. Det er nå en enighet om at dette er en del av NATOs kjerne oppgaver og blir betegnet som NATO enhanced policy on cyber Defence.

Dokumentanalysen viste at det i 2018 kunne se ut som alliansens gjennomførte planverk fører til behov for en mer effektiv organisasjon og derfor førte dette til omorganiseringer i den eksisterende kommandostrukturen i tillegg til at det etableres nye hovedkvarter. Planverket ble gjennomført på grunn av Ukrainakrisen og derfor argumenteres det at omorganiseringen er et resultat av dette.

Det er enighet om et felles forsvar som kan avskrekke Russland til å gjennomføre militære mottiltak, noe man synes foreløpig å ha lyktes med.

3 NATOs militære reaksjoner

3.1 Innledning

Dokumentanalysen har behandlet innholdet i deklarasjonene slik at de utførte militære operasjonene i tidsperioden har kvalifisert som militære reaksjoner på Ukrainakrisen.

Tidsperioden er den første på veldig lang tid hvor NATO har gjennomfører både militære endringer i form av forflytninger og omstrukturering av egen organisasjon.

Dokumentanalysen resultat av militære reaksjoner listes under, sortert etter toppmøtet informasjonen først ble tatt opp.

NATO Ballistic Missile Defence

NATO Ballistic Missile Defence (NBMD) er nevnt i alle deklarasjonene, Brusseldeklarasjonen beskriver dette under artikkel 41, hvor det igjen beskrives at systemene ikke er rettet mot Russland og ikke har kapasiteter mot Russiske systemer. Systemet er utplassert før 2014 og krisen i Ukraina, men det har fått høyere fokus etterpå og derfor nevnes den her. Det er flere som diskuterer og tviler på at Russland har store nok styrker til å gjennomføre en fullskala konvensjonell krig mot NATO over en lengre tidsperiode. Derimot er det blant de samme aktørene stor enighet om at Russland besitter en formidabel kjernefysisk kapasitet og derfor har NBMD en rolle i det politiske spillet etter Ukraina. Det militære aspektet i dette punktet er at når man faktisk sier at NBMD ikke har kapasiteter mot russiske missiler, så oppgir man i tillegg en militær kapasitet. Om russerne stoler på dette er en annen sak. Det er derfor veldig viktig å opprettholde en kommunikasjonskanal slik at ikke disse type våpen blir brukt.

3.2 Wales 2014

NATO Readiness Action Plan ble vedtatt i Wales og består av tiltak og modifisering av alliansens militær-strategiske holdning. Planen inneholder tiltak som inkluderer kontinuerlig luft, land og maritim tilstedeværelse, samt meningsfull militær aktivitet i østlige delen av alliansen på rotasjonsbasis (NATO, 2014, art. 5-7). En forbedret NRF styrke er en del av denne planen. NRF styrker har vært øvet og trent og er dermed allerede gripbare og dermed hører punktet innunder militære reaksjoner. Dette i tillegg til at når det er enighet om en slik plan på politisk nivå, vil det alltid starte en militær planleggingsprosess i de respektive medlemslands nasjonale militære struktur. Plasseringen av punktet i deklarasjonen synliggjør hvor viktig alliansen mener planen er. Tiltakene omfatter at det militært at det til enhver tid skal være land, sjø og luft aktivitet i den østlige delen av alliansens ansvarsområde på rotasjonsbasis. Samtidig skal styrken være på et nivå som gir et grunnleggende krav til sikkerhet og avskrekking men samtidig være skalerbar.

Alliansen har satt NATO Respons Force (NRF) på økt beredskap ved å utvikle samt sette i sammen styrker som er modulerbare og skalerbare i forhold til de trusler de kan møte. Som en del av NRF, men på høyere beredskap, har man etablert en styrke kalt Very High Readiness Joint Task Force (VJTF). Disse kan forflyttes i løpet av kun få dager og kan blant annet benyttes mot utfordringer som kommer i utkanten av NATOs territorie. Beredskapen til denne styrken vil bli testet på uanmeldte øvelser, med kort varslings tid. Det vil i tillegg bli utplassert personell i østlige delen av alliansen på rotasjonsbasis som skal kunne assistere VJTF ved behov i tillegg til å ha andre oppgaver. Dette kan påstås å være en direkte militær reaksjon på Ukrainakrisen fordi man nå etablerer en høyere beredskap på militære styrker i tillegg til at man effektiviserer planer for alliansens tiltak om Russland skulle iverksette sine planer fra utenrikspolitikken i 2008. I tillegg er dette er den første indikasjonen fra alliansen at de fysisk forflytter styrker som en respons til Ukrainakrisen.

Artikkel 8 beskriver videre at om det er påkrevet skal tilstedeværende utplassert personell fasilitere for forsterkning av allierte lokalisert i utkanten av NATOs territorium i den hensikt å avskrekke i tillegg til kollektivt forsvar. Alliansen skal enda forbedre sin evne til rask og effektivt kunne forsterke de allierte inkludert igjennom forberedelse av infrastruktur, forhåndsutplassering av utstyr og forsyninger og tildeling av baser. Alliansen beskriver videre at alle land skal ha adekvat vertslandsstøtte, noe som er kritisk for forbedringen.

Standing Naval Forces, NATOs fartøyer skal forbedres og utvides for å støtte maritim situasjons kontroll på havet i det euro-atlantiske området. (NATO, 2014, art. 8).

Deklarasjonens artikkel 13 er neste punkt som er identifisert som et militært tiltak og beskriver at man skal forsikre seg om at NATO er i stand til effektivt å kunne møte de spesifikke utfordringene som er gitt fra hybrid krigføring. Dette er en type krigføring som er vanskelig å definere da den type krigføring kan inneholde mange elementer som ikke kan defineres noe sted. Eksempelvis kan man her møte personell uten uniform, noe som blant flere er et element som er identifisert for å lovlig kalle seg stridende og være beskyttet av Geneve konvensjonen.

Hybrid krigføring blir derfor omtalt eksempelvis som åpne og lukkede militære operasjoner, paramilitært og sivile operasjoner som er sammensatt i et sterkt integrert design. Det er essensielt at NATO har de nødvendige verktøyene og prosedyrene som er nødvendig for å kunne avskrekke slike trusler og kapasiteten til å forsterke slike styrker. Dette kan reflekteres direkte til hendelsene i Ukraina der uniformert personell uten grads og nasjonale kjennetegn plutselig var synlig i området. Sverige har hatt hendelser hvor kommunikasjonsmaster har blitt skadet uten at man kan forklare hvordan dette har blitt gjort. Begge disse eksemplene kan ansees som å ha opphav i hybrid krigføring. Derfor er det et viktig element i Walesdeklarasjonen at hybrid krigføring føres inn tidlig i deklarasjonen som et element man må ha fokus på. Medlemslandene lokalisert i Baltikum anså også at hendelsene i Ukraina godt kunne skje hos der og er derfor veldig bekymret på denne tiden.

En annen direkte militær reaksjon på hendelsene i Ukraina er beskrevet i deklarasjonens artikkel 22 hvor det står at NATO bryter det militære samarbeidet med Russland på grunn av hendelsene i Ukraina og landets konflikt. Sharyl Cross skriver om NATO russisk samarbeide i NRC hvor det ble adressert blant annet praktisk samarbeide mellom partene militært (Cross, 2015, s. 154).

Deklarasjonens artikkel 67 beskriver at alliansen har godkjent det som kalles NATO Framework Nation Concept. Konseptet fokuserer på grupper av allierte som kommer sammen og jobber multinasjonalt med personell fra land luft og sjø for å utvikle styrker og kapabiliteter som er krevet av alliansen og fasilitert av en nasjon, rammeverk nasjonen. Implementeringen vil bidra til å gi alliansen styrker som har samme kapasiteter, spesielt i Europa. Dette har vært omtalt tidligere som en politisk reaksjon og denne defineres som både politisk og militær, da en gjennomføring av denne krever godt politisk samarbeid på alle nivåer også militært og felles verdier over lang tid.

To allierte stadfester i artikkel 68 at de skal etablere en Combined Joint Expeditionary Force, som skal være gripbar for alle typer operasjoner fra og med 2016, dette er inkludert høyintensiv krigføring.

Artikkel 69 beskriver videre en nødvendighet for vellykket militært samarbeid som er at en bygger på erfaringer gjort i tidligere operasjoner og for blant annet å sørge for en økning av interoperabiliteten mellom styrker fra alliansens medlemsland. Connected Forces Initiative (CFI) vil levere et bredere og mer krevende øvelses program fra 2016 og fremover i tillegg til en deployerbar Special Operations Component Command hovedkvarter. Alliansen starter en gjenoppbygning av kapasiteter og kapabiliteter som ikke har eksistert siden den kalde krigen grunnet den geopolitiske situasjonen som har eksistert.

3.3 Warszawa 2016

Kommunikeets artikkel 11 beskriver at alliansen har respondert til endringer i sikkerhetsmiljøet ved å forsterke sitt forsvar for å oppnå en effekt som skal være avskrekkende. Dette er gjort ved å utplassere styrker i den østlige delen av alliansen og kan ansees som vellykket da det ikke har vært større sikkerhetspolitiske situasjoner i dette området. Alliansen bekrefter dette tiltaket og vil med det fortsette med samme strategi. Nødvendigheten av endringene understrekes i kommunikeets artikkel 23 hvor alliansen skriver at situasjonen har forverret seg i Baltikum, Svartehavet, Nord Atlanteren og i Middelhavet som er av strategisk viktighet for alliansen. Russisk militær kapasitet er forsterket, aktiviteten er øket og de utfordrer den regionale sikkerheten. Alliansen overvåker hendelsene og vil skreddersy en respons tilpasset hver region.

Artikkel 23 skriver videre at den svekkede situasjonen i Baltikum har ført til at også Sverige og Finland har inngått samarbeidsavtaler med alliansen og i tillegg bidratt med militært personell til NATO støttede operasjoner. Dette er en videreføring og en forsterkning av den militære tilstedeværelsen i Baltikum i tillegg til at styrker fra Sverige og Finland kan brukes om det er behov.

Warszawakommunikeets artikkel 36 beskriver at tiltak i Readiness Action Plan har gitt kontinuerlig tilstedeværelse av militære styrker i aktivitet i den østlige delen av alliansens område på rotasjonsbasis, de siste to årene. Disse forsvarstiltakene demonstrerer alliansens medlemmers vilje og evne til solidaritet og pragmatisme for å beskytte og forsvare egne allierte. Innholdet i planen beskrives i deklarasjonens artikkel 37 som består av flere punkter som er identifisert som både politiske og militære elementer av Readiness Action plan. De militære listes her da de ikke lenger er i planlagt status, men iverksatt:

- NATO Response Force (NRF), er satt på høyere beredskap og har blitt tilført mer personell. Dette har gjort styrken mer kapabel og fleksibel. Styrken består nå av en felles styrke på med et land element på divisjonsstørrelse med luft, sjø og spesialstyrke elementer.
- VJTF som ble vedtatt etablert i Wales er nå en sertifisert styrke som er satt på 3 dagers beredskap og rotasjonen på styrken er vedtatt frem til 2022.
- Det er etablert åtte multinasjonale NATO Force Integration Units på alliert territorium i den østlige delen av Alliansen. Disse skal assistere i trening av styrker i tillegg til å kunne ta imot forsterkninger om dette skulle være nødvendig.
- Multinational Corps North East i Polen er nå fullt operativt og i tillegg er det etablert et Multinational Division South East i Romania, som skal ta kommando over NATO integration enhetene, i tillegg til å ha effektiv og fleksibel kommando og kontroll i sine regioner.
- NATO stående styrker marine styrker er ytterligere forbedret med flere kapasiteter.
- Planverket som brukes ved iverksetting og bruk av beredskapsstyrkene er forenklet, for å øke beredskapen.

(NATO, 2016, art 37a-j)

Enhanced Forward presence ble vedtatt etablert under møtet i Warszawa og beskrevet i kommunikeets artikkel 40. Dette er utplassering av styrker i Estland, Latvia, Litauen og Polen hvor hensikten er å demonstrere utad at alliansen har en entydig solidaritet, beslutsomhet og evne til å reagere raskt når en alliert føler seg truet.

I tidlig begynnelse av 2017 vil Enhanced Forward Presence omfatte Multinasjonale styrker avgitt av rammeverk nasjonen og andre allierte som frivillig bidrar og på rotasjonsbasis. Styrken vil være på størrelse med fire grupper hver på størrelse med en bataljon, som kan operere sammen med nasjonale styrker i det landet man er. Canada, Tyskland, Storbritannia og USA er rammeverk nasjoner for disse styrkene (NATO, 2016, art. 40). Enhanced Forward Presence viser et militært samarbeide innad i alliansen og en god gjennomføringsevne, noe som i seg selv vil kunne ha en avskrekkende effekt.

Cyber Defence er en fortsatt vedtatt trussel mot alliansen og kan gjøre like stor skade på det moderne samfunn som et konvensjonelt angrep. Det var enighet om å etablere ressurser etter hendelsene med kraftnettet i Ukraina i 2015, og i Warszawa blir forpliktelsen til utvikling av kapabiliteter innenfor i dette domenet gjentatt. Kommuniqueets artikkel 70 skriver videre at arbeidet med å fortsatt integrere Cyber Defence i operasjonell planlegging og alliansens operasjoner og oppdrag holder på. Alliansen skriver videre at de skal jobbe sammen for å sikre at dette går bra. De fortsetter å implementere NATO Enhanced Policy on Cyber defence og styrke kapasitetene for å ta lærdom av den siste teknologien som finnes. Alle typer mennesker og grupper har enkelt tilgang på det aller siste innen den teknologiske utviklingen, derfor må også alliansen ha det siste for å kunne fronte enhver trussel innen dette domenet.

Under toppmøtet i Chicago i 2012 ble Joint Intelligence, Surveillance and reconnaissance (JISR) initiativet etablert. Dette er før Ukraina krisen, men Warszawakommuniqueets artikkel 75 beskriver videre at man viderefører sine forpliktelser fra den gang og ønsker velkommen en deklarasjon fra februar 2016 som bekrefter at den initiale operasjonelle JISR kapasiteten som er sentrert på en forbedring av NRF styrkens situasjonsforståelse gjennom forbedring og deling av etterretnings informasjon. Dette skal legges til rette for gjennom optimalisering av multilaterale plattformer og nettverk for å forbedre alle JISR tiltak.

Partnership interoperability initiative ble godkjent og dermed vedtatt i Wales. Denne la frem en plattform for interoperabilitet som har blitt formatet man bruker for samarbeid innenfor krisehåndtering og interoperabilitet og beredskap til slike situasjoner (NATO, 2016, art. 100).

At militære styrker ikke er interoperable er en faktor som kan føre til at man ikke samarbeider effektivt. Et slikt initiativ er en nødvendighet for å kunne effektivt samarbeide på tvers av nasjoner og forsvarsgrener. Interoperabilitet kan blant annet oppnås både ved dialog og ved implementering av rett utstyr og felles prosedyrer.

Dialog er beskrevet i kommunikeets artikkel 102 og åpningen for diplomatiske oppdrag/besøk til NATO hovedkvarter av flere av alliansens partnere sees på som positivt og er et bra steg i deres samarbeide. Dette gir mulighet for god dialog også mellom diplomater og militære på hovedkvarternivå (NATO, 2016, art. 102).

Kommunikeets artikkel 118 som beskriver NATO og Ukrainas samarbeide er en viktig del av alliansens bidrag til det internasjonale samfunnets tiltak for å stabilisere den euro-atlantiske området. Ukraina takkes for sine bidrag til NATO ledete operasjoner og NRF selv samtidig som landet har forsvart seg mot Russiske aggressive aksjoner. Ukraina har valgt å adaptere og implementere NATO holdninger og standarder. Dette gir et veivalg som vil gjøre de militære styrkene mer interoperable. Den Litauisk-Polsk-Ukrainske brigade er et viktig element i dette tiltaket.

NATO vil fortsette å gi strategiske råd og praktisk støtte til Ukraina som fremlagt i Comprehensive Assistant Package. Denne er etablert for å konsolidere og forbedre NATOs støtte til Ukraina inkludert skreddersydd kapabilitet og kapasitets byggings tiltak for sikkerhets og forsvars sektoren, som igjen vil bidra til å forbedre Ukrainas forsvar mot en rekke trusler hvorav hybride trusler er en del av dette.

Det er militære NATO styrker som assisterer og som gir Ukraina strategiske råd og praktisk støtte igjennom det som heter «Defence Education enhancement programme».

3.4 Brussel 2018

Alliansen fortsetter sin videreutvikling av beredskap i 2018, både militært og politisk. Dette håndteres blant annet igjennom mer regulær øving og trening. For å oppnå dette formålet skal alliansen fortsatt aktivt håndtere alliansens posisjon i forhold til andre og forbedre vår etterretning, strategisk årvåkenhet forhåndsplanlegging og beslutnings prosesser (NATO, 2018, art. 13).

Alliansen viderefører forsterkninger av sin militære beredskaps kultur, etter enigheten om dette i Wales. Dette er en fortsettelse av en politisk reaksjon som nå er synlig ved å se på militære styrkers tilgjengelighet.

Medlemslandene forsikrer fortsatt alliansen om at NATO har kapasiteter og styrker som er trent, interoperable, deployerbare og tilgjengelige til å møte alle NATOs krav. Beredskap omtales videre i artikkel 14 som omhandler at alliansen er enige om et NATO Readiness Initiative, som vil føre til at det er styrker tilgjengelige med høy kvalitet, kampklare og på høy beredskap. NATO Readiness Initiative vil videre forbedre alliansens evne til å kunne respondere på eventuelle trusler eller forsterkning av allierte som støtter avskrekking eller felles forsvar, inkludert høyintensiv krigføring eller militær kriseintervensjon om det er ønskelig (NATO, 2018, art. 14) Denne forsikringen er vesentlig for alliansen da det er et stort fokus på medlemsland må bruke mer penger på forsvarsbudsjettene sine. Artikkelen innhold har en betydning politisk som beskrevet tidligere. Den militære betydningen er de endringer som må gjøres for å få klar de militære styrkene på det nivået som kreves.

Alliansens avskrekking og forsvars policy er understøttet av levedyktig militær forsterkning, inkludert forsterkning fra andre siden av Atlanteren. Alliansens evne til å raskt forsterke en alliert som kommer under angrep vil bli forsterket og regulært trent. At noen skal forhindre slike aktiviteter innenfor alliansens territorier vil ikke bli akseptert (NATO, 2018, art. 15).

Det er gjort forbedringer innad i alliansen siden møtet i Warszawa vedrørende forflytning av tropper og deres logistiske støtte gjennom hele territoriet tilhørende alliansen. SACEUR etablerer en plan «Enablement plan for SACEUR's area of responsibility» som alliansen ønsker velkommen da planen vil ytterligere forenkle forflytning av styrker (NATO, 2018, art. 16).

Brusseldeklarasjonens artikkel 17 understreker behovet for forsterkning og forenkling av alliansens evnen til å utplassere, opprettholde styrker og deres utstyr inne og utenfor hele ansvars området. Dette i tillegg til å forbedre militær mobilitet gjennom land, luft og sjø så fort som mulig, men ikke senere enn 2024 (NATO, 2018, art. 17).

Den militære mobiliteten er brukt og antagelig identifisert som et av flere punkter som må forbedres etter utplasseringen av styrker øst i alliansen. Da er det avgjørende at nye planer blir lagt som tar hensyn til identifiserte potensielle svakheter. Forflytning prosessen av styrker over store land områder innen Europa gjør at man kommer innom en hel mengde med nasjoner og eller allianser. EU er en av disse og et samarbeide med de er viktig for å oppnå effektivitet. Nødvendigheten understrekes i Brusseldeklarasjonens artikkel 18; Alliansens medlemmer gjentar anstrengelsene for å sikre en sammenhengende tilnærming og synergier mot EU innenfor område for militær mobilitet bør bli fulgt opp. Inkludert med henblikk på militær mobilitet relatert til prosedyrer som bør gjelde for alle allierte (NATO, 2018, art. 18).

Men bruken av den nåværende militære mobiliteten har ført til at man kan beskrive i deklarasjonens artikkel 24 at alliansen har etablert forward presence i den østlige delen av alliansen og den er nå operasjonell. Styrkens fulle implementering av flere kapasiteter fortsetter. Videre beskrives det i artikkel 25 at man ser resultatene av hva man ble enige om i Warszawa ved at Enhanced Forward Presence blitt etablert i den østlige delen av alliansen. Det er fire stridsklare Battlegroups på størrelse med en bataljon i Estland, Latvia, Litauen og Polen som tilsammen inneholder 4500 mann.

Brusseldeklarasjonens artikkel 26 forteller at alliansen nå også har styrker tilgjengelige i Svartehavet, noe som er en stor sikkerhetspolitisk endring som også kan sees som et press på Russland og kan dermed betraktes som et militært tiltak. I tillegg til dette er det etablert en «multinasjonal rammeverk» brigade for å trene opp allierte styrker i videre utvikling av NATO's styrke struktur for avskrekking.

Artikkel 29 beskriver at det er tatt store avgjørelser om å endre og styrke NATO kommando struktur. Ved å gjøre dette skal alliansens ledere settes i stand til å utføre kommando og kontroll på militære styrker mot en eller annen militær utfordrer eller sikkerhets trussel på en hvilken som helst gitt tid, hvilken som helst retning. Inklusive stor skala operasjoner for felles forsvar, i tillegg til å kunne planlegge tilfredsstillende for fremtiden.

Den organisasjonelle omorganiseringen er ikke direkte et resultat av Ukraina krisen, men et resultat av omorganiseringen som var påkrevd på grunn av de nødvendige endringene i den militære strukturen som var nødvendig på grunn av Ukraina krisen.

Videre skal det etableres et Cyberspace Operation centre i Belgia som skal gi situasjonsforståelse og koordinering av NATO aktivitet i Cyberspace. Joint Force Command Norfolk headquarters er etablert i USA og skal fokusere på beskyttelse av transatlantiske kommunikasjonslinjer. I tillegg er Joint Support and Enabling command etablert i Tyskland for å sikre operasjonsfrihet og opprettholdelse i bakre områder av styrker som beveger seg til, igjennom og fra Europa. Det er bestemt at det skal etableres en Multi corps capable land command så fort som mulig. Den nye kommando strukturen forbedrer og forsterker forholdene mellom hovedkvarterene og de militære styrkene i tillegg til at de forbedrer alliansens regionale forståelse. Det har blitt enighet om en implementasjonsplan og man skal vesentlig øke militært personell for å sette opp den tilpassede NATO kommando struktur (NATO, 2018, art. 29).

I henhold til Comprehensive Approach Action Plan fortsetter alliansen å forfølge en sammenheng mellom NATO's hjelpemidler, arbeid og samordnede tilnærminger til partner nasjonene og organisasjoner som OSSE, FN, og EU i tillegg til dialog med andre «Non governmental organisasjoner» (NATO, 2018, art. 68).

Alle deklarasjonene beskriver mye om hva man må gjøre, men endelig i Brusseldeklarasjonens artikkel 70 beskrives det hva man har oppnådd. De har håndgripelige resultater på en rekke områder som for eksempel å stoppe eller motvirke et hybride trusler, operasjonell samarbeide i det maritime domenet, cyber sikkerhet og forsvar, forsvars kapasiteter, forsvars industri og forskning, øvelser og forsvar og sikkerhets kapasitets bygging. For å fortsette dette er det essensielt med politisk dialog mellom NATO og EU. Alliansen ønsker også velkommen begge parter forpliktelser til å forbedre militær mobilitet. De skal fortsette å utvikle og fordype deres samarbeide ved å fullt implementere et felles sett av 74 forslag som alle bidrar til sammenhengende utfylling av våre tiltak (NATO, 2018, art. 70). Punktet beskriver elementer som er en balansegang mot det sivile, men derfor ansees til å kunne kobles mot hybrid krigføring. Forbedring av militær mobilitet kan tolkes til både å være sivilt og militært da det faktisk kun kan være transport midlene som skiller. Sivile firma kan være leid inn til å transportere militært utstyr og personell.

NATO anerkjenner viktigheten av et sterkere og et mer kapabelt europeisk forsvar i deklarasjonens artikkel 71. Utviklingen av militære styrker som er sammenhengende, komplementært og interoperable uten å unødvendig duplisere andre er nøkkelen for våre felles tiltak for å gjøre det euro-atlantiske området sikrere. Slike tiltak inklusive nylig utvikling vil lede til et sterkere NATO, hjelp til utvikling av felles sikkerhet, bidra til transatlantisk byrdefordeling og en overalt økning i forsvarsbudsjetter. Alliansen ønsker velkommen innkallelsen til en mer utdypning av NATO-EU samarbeidet i European Council conclusions i Juni 2018 (NATO, 2018, art. 71).

3.5 Hvordan har NATO reagert militært på Ukraina krisen

Operasjonalisering av NATO Readiness Action Plan med tilhørende endret planverk preger perioden i stor grad. Nasjoners forsvar blir igjen satt på beredskap noe som er en av de aller første gangene siden den kalde krigen. Utplassering av militære styrker i Baltikum og Svartehavet og fører bruk og eventuelle endringer og tillegg i planverk skissert i 2014.

Enhanced Forward Presence styrken i Baltikum blir operasjonalisert i 2017.

Øvelsene underveis viser at det er behov for tiltak som kan få styrke-elementer eller deler av nasjoners forsvarsstruktur til å jobbe bedre sammen. Resultatet er at man etablerer et initiativ for interoperabilitet i 2016, som arbeides med den dag i dag. Beredskapen skjerpes ytterligere i slutten av perioden og man etablerer det som kalles «Counter Hybrid Support teams» for å støtte nasjoner som får samme behov som Ukraina i tidlige fase. NATO støtter Ukraina med militær opplæring samtidig med strategisk råd og støtte til deres situasjon.

JISR initiativet ble foretatt i Chicago i 2012, men resultatet tas i bruk i 2016 til støtte for etablerte styrker, som er utplassert grunnet Ukraina krisen.

Arbeidet med innføring av nytt militært utstyr fortsettes for å ytterligere forsterke den avskrekkende effekten på forsvaret. Alliansen er generelt fornøyd med alle medlemsland's fremgang i arbeidet.

4 NATO og NATOs medlemslands økonomi relaterte reaksjoner

4.1 Innledning

Deklarasjonene og kommunikeet etter toppmøtene inneholder få identifiserbare økonomiske reaksjoner, men NATOs medlemsland har i andre forband og roller pålagt Russland økonomiske sanksjoner som vil bli omtalt her.

Sanksjoner kan karakteriseres i forskjellige elementer avhengig av hvilken hensikt som givernasjonen eller organisasjonen har. Siden konfliktens start i 2014 har det blitt iverksatt mange sanksjoner, hvor litteraturen ikke er enige om hvorvidt disse har vært effektive eller ikke.

Dokumentanalysen av toppmøte deklarasjonene viste at NATO som organisasjon ikke har gitt økonomiske sanksjoner. Årsaken til dette antas å ligge i det faktum at NATO politisk sett styres innen Forsvars- og sikkerhetspolitikk, ikke innen finanspolitikk.

Et partnerskap mellom NATO og EU har flere forfattere deriblant Simon J. Smith og Carmen Gebhard i sin artikkel «EU-NATO relations: Running on the fumes of deconfliction» omtalt som til tider problematisk. Men de presiseres at et samarbeid mellom de er essensielt for sikkerheten i det euroatlantiske området. Da organisasjonene i tillegg har over tjue felles medlemsland, kan det hevdes at sanksjoner gitt av EU indirekte også kommer fra NATO. Dette er bakgrunnen for at disse sanksjonene omhandles i studien. EU har som organisasjon reagert med å gi sanksjoner i tillegg til USA og disse vil bli diskutert her.

4.2 Økonomiske reaksjoner fra toppmøtene

De eneste identifiserbare økonomiske reaksjonene er nevnt under politiske reaksjoner da det er enigheten om iverksettelsen av tiltakene som er essensiell. Reverseringen av de nedadgående forsvarsbudsjettene blir det enighet om under toppmøtet i Wales i 2014 og dette blir fulgt opp i hele tidsperioden. Alliansen fokuserer på at land som har forsvarsbudsjett med lavere prosentandel av BNP enn 2%, må ha som mål og bevege seg mot 2% innen ett tiår. I tillegg ønskes land som bruker mindre enn 20% av forsvarsbudsjettet til investering må ha som mål og komme til dette nivået innen ett tiår (NATO, 2014, art. 14).

Dette skal gi alliansen det økonomiske grunnlaget for start på en omorganisering og tilbakekomst til den standard de hadde under den kalde krigen. Som tidligere nevnt er tidshorisonten som gis for å implementere endringen veldig lang og tiltaket er også vurdert som et svakt politisk tiltak.

I kommunikeet etter toppmøtet i Warszawa to år senere påpekes nødvendigheten av at alliansens sikkerhet og forsvar avhenger av hvor mye penger man investerer i fremtidige kapasiteter og utviklingen av de nyeste, beste og dyreste militære styrkene som finnes. Kommunikeet inneholder forpliktelser om fortsatt investering i forsvarsstruktur og stabilisere byrdefordelingen innad i alliansen (NATO, 2016, art. 33). Samtidig skrytes det av at medlemsland igjen har begynt å øke sine forsvarsbudsjett i toårs perioden fra 2014 til 2016 og at dette er første gang siden 2009. Det presiseres at det er mere arbeide å gjøre før man blir fornøyd og at progresjon vil bli gjennomgått på Forsvarsministrenes årlige møter.

Brusseldeklarasjonen beskriver løfter om fortsatt investering i militære kapasiteter og nødvendigheten av den i like stor grad som deklarasjonen fra Warszawa. Bakgrunnen for dette kan antas å være reflektert i at man håper deklarasjonene er å anse som økonomiske og politiske forpliktelser, ergo må budskapet gjentas da mange NATO medlemsland har byttet politisk lederskap mellom 2014 og 2018.

4.3 NATOs medlemslands økonomiske sanksjoner og reaksjoner

Innledning

Resultatet av kategoriseringen av dokumentene etter toppmøtene i tidsperioden for å se etter økonomiske reaksjoner som kunne ramme Russland for deres handlinger mot Ukraina, ga ikke noe resultat. Det er få eller lite økonomiske reaksjoner som kan tilskrives NATO som organisasjon. Det naturlige spørsmålet er da om det var noen av NATOs medlemsland som hadde bidratt på andre organisasjoners økonomiske reaksjoner eller ilagt sanksjoner selv.

Aviser og andre media melder stadig om at det er gitt økonomiske sanksjoner, men da formet spørsmålet seg om hvordan og hvem hadde gjort dette. Gjennomgang av litteratur viser at det er gitt flere økonomiske reaksjoner i form av sanksjoner fra land som er medlem i NATO, men da ikke under NATO-flagget. Det er valgt ut to aktører som har gitt økonomiske sanksjoner i tidsperioden og dette er EU og USA. EU er utvalgt for videre diskusjon da de samarbeider med NATO også på andre områder. USA er en naturlig aktør for videre diskusjon på grunn av landets stormaktstatus innen geopolitikken i tillegg til at landet er en meget sentral aktør innen NATO.

EU og USA

EU og USA har ilagt Russland flere økonomiske sanksjoner i tidsperioden 2014 til 2015 og sanksjonene virker koordinert og er ilagt omtrent samtidig. Samtidigheten understreker og forsterker antagelig virkningsgraden mot Russland og de utvalgte målene der. NATO har støttet de økonomiske sanksjonene med å utføre militære tiltak (Duke & Gebhard, 2017, s. 179).

Viljar Veebel og Raul Markus lister og diskuterer hensikten med de økonomiske sanksjonene gitt av EU i artikkelen «Lessons from the EU-Russia sanctions 2014-2015». Artikkelen tar også for seg hva Russland har gjort som mottiltak og om sanksjonenes mål og hensikt traff når man ser på resultatet.

Konflikten mellom Russland og Ukraina startet som tidligere nevnt allerede i 2013 og fortsatte i 2014 med annekteringen av Krim i mars i tillegg til russiske støtten til separatister inne i selve Ukraina. EU bestemte seg allerede i mars å bruke sektorspesifikke sanksjoner for å presse Russland (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 167).

Den amerikanske kongressen autoriserte den gang President Obama til å kunne fortsette med sitt «European Reassurance Initiative», som ville gi ytterligere amerikansk militær tilstedeværelse i Europa, spesielt på territoriet til nyere NATO medlemmer. Dette forstås også å finansiere eller gi økonomisk støtte til «Operation Atlantic Resolve», som er rettet mot USAs forpliktelse til felles sikkerhet blant NATO allierte og partnere i Europa (Cross, 2015, s. 166).

Sanksjonstyper

Teoriene rundt sanksjoner er mange, men felles for de alle er at de er rettet for å endre oppførselen til målet eller nasjonen ved hjelp av hindring i tilgang på forskjellige virkemidler i større eller mindre grad. Historisk har sanksjoner blitt brukt i mange år, men frekvensen i bruk har økt etter andre verdenskrig (Sajjad Bagheri, 2015), hvor litteraturen diskuterer hvilke tilfeller sanksjonene ble brukt med hell og ikke.

Sajjad Bagheri skriver at sanksjoner er bruk av økonomiske instrumenter for å oppnå politiske mål og at de er en velsignelse i motsetning til bruk av makt og vold. Viljar Veebel beskriver de mer grundig ved å si at de i tillegg en begrensende effekt ved at sanksjoner skal begrense målets evne til å fortsette med samme oppførsel, samtidig som de skal ha en virkningseffekt som sender et signal til målet med befolkning og verden rundt en melding om at man ikke tolererer den form for oppførsel (Markus & Viljar Veebel, 2015).

Det er i den senere tid flere forskjellige typer sanksjoner med det er hovedsakelig to forskjellige sanksjoner økonomiske og ikke økonomiske, hvorav Russland er ilagt økonomiske sanksjoner for krisen i Ukraina. Etter 2014 har man også startet bruk av smarte sanksjoner, som går direkte på personer, selskaper eller firma som, i større eller mindre grad, har en rolle i konflikten. Land som ilegger sanksjoner kan oppfattes som at de har stor påvirkning på den globale arena innenfor økonomi og politikk. I tillegg sender landet signaler til de allierte om troverdigheten og den globale innflytelsen fra staten som pålegger gebyr (Markus & Viljar Veebel, 2015).

Sanksjoner skal være et verktøy for tvang rettet for å endre oppførselen til et land. I teorien er sanksjoner hovedsakelig rettet for å endre oppførselen til målet for å begrense oppførselen (begrensende effekt) eller å sende målet en melding (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 168).

Forfatterne skriver videre at sanksjoner er som regel et alternativ til militær makt, materielle gevinster og diplomati i en situasjon der det å gjøre ingenting ikke er et alternativ. Det vitale i sanksjoner er kriteriene som skal til/oppfylles for å fjerne sanksjonene (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 168).

Shamining og stigmatisering av nasjonen kan også være målet for sanksjoner. Sanksjonene gis for å stabilisere eller nedgrave/de-eskalere landets verdi ved å overbevise markeder, investorer og andre at mål landets oppførsel ikke tolereres og vil kunne få konsekvenser. De kan også føre til mer støtte til de politiske lederne i landet og økt nasjonalisme (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 171).

Økonomiske sanksjoner i tidsperioden

De første sanksjonene ble gitt i mars 2014 av EU og USA som introduserte sektor spesifikke sanksjoner som påla reiserestriksjoner og frysing av aktiva for russiske- og ukrainske offisielle personer. Disse offisielle russiske personene var involvert i brudd på menneskerettigheter og korrupsjon i Ukraina i forbindelse med annekteringen av Krim. Sanksjoner gitt av USA ville i tillegg ramme økonomi-, energi-, gruve-, metall-, og forsvarsindustrien i tillegg til bedrifters evne til å fremstille prosjekter (Sajjad Bagheri, 2015).

Russland ble suspendert fra G8 gruppen, som en respons til ukrainakrisen i mars 2014. En av Russlands kjente responser til hendelsen var en uttalelse fra landets utenriksminister som sier at dette ikke er et stort problem (Cohen, 2014). G8 var blitt til G7 og i juni 2014 ble det avholdt et møte i Brussel hvor EU medlemmer støttet suspensjon av forhandlinger om russisk medlemskap i Organisation for Economical Cooperation and Development (OECD). Samtidig ble bilaterale forhandlinger med Russland angående visa problematikk ble utsatt sammen med EU-Russland programmet.

I juli samme år legger USA Russland ytterligere sanksjoner i samme sektorer som tidligere, men nå også innenfor navngitte banker, energi og olje selskaper. Bankenes navn er ikke nevnt her da navn ikke er relevant for oppgaven, men omtrent 50 prosent av Russlands banker var på den tiden rammet av en eller annen form for sanksjon (Sajjad Bagheri, 2015, s. 93).

I august samme år undertegnet den russiske presidenten Vladimir Putin et dekret om bruk av spesifikke økonomiske tiltak om et års effektiv embargo på landbruksprodukter fra land som har gitt de økonomiske sanksjonene. Land dette gjaldt ble spesifisert i dekretet til å være alle medlemsland i EU, USA, Norge, Canada og Australia.

I september blir EUs medlemmer enige om ytterligere sanksjoner som forbyr russiske oljefirma kontrollert av staten og forsvarsbedrifter å bruke europeisk kapitalmarked til å bygge kapital og terminerer utenlandske investorer.

De sanksjoner som hittil var gitt av EU ble ytterligere beskrevet i perioden fra september til desember forskjellen var at nå ble også kriteriene for hvordan sanksjonene skulle fjernes gitt. Kriteriene er klare på at russiske styrker skal trekkes ut og sendes til hjemmebase i henhold til avtale fra 1997.

Senere i juni sluttet Russland å samarbeide med flere EU stater, samtidig som EU økte varigheten på sine sanksjoner til 31.12.2016. Men EU spesifiserer at de er villige til å se på sanksjonenes innhold og endre dette om Russland bidrar.

I juli ble flere sektor spesifikke sanksjoner er vedtatt på høyeste hold i EU:

- Statsborgere og selskaper fra EU land skal ikke lenger økonomiske behandle obligasjoner, egenkapital eller lignende finansielle instrument utstedt av fem av de største russiske bankene og tre selskaper i forsvarssektoren.
- Det skal heller ikke gis lån til disse selskapene.
- Det nedlegges forbud mot å importere eller eksportere våpen fra Russland, i tillegg til materiell til bruk i slike systemer.
- Skal det eksporteres energirelatert utstyr og teknologi til Russland skal dette godkjennes av en samlet EU organisasjon. Søknad vil bli avslått om utstyr skal brukes til oljeutvinning.

I august forbyr Russland import av mat og jordbruksartikler fra land som sanksjonerer mot dem, inklusive EU medlemmer.

Bagheri nevner i tillegg at Russland ilegger smarte sanksjoner mot 89 Europeiske offisielle personer, (Sajjad Bagheri, 2015, s. 94) men det er ikke funnet annen litteratur eller kilder som støtter dette.

EU fortsetter frem til i 2019 å ilegge Russland nye sanksjoner eller forlenge gamle økonomiske sanksjoner. Eksempelvis er dette forlengelsen av økonomiske sanksjoner ytterligere seks måneder som opprinnelig var ilagt i juli 2014(EU, 2018).

4.4 Hvordan har NATO og NATOs medlemsland reagert økonomisk på Ukraina krisen

De økonomiske sanksjoner og tiltak som er truffet representerer en viktig del av den russisk- ukrainske konflikten. Alliansen har reagert økonomisk på konflikten ved å vedta medlemmers forpliktelse om økning av sitt forsvarsbudsjett til minst 2% av BNP innen 2024. Antagelig er dette skrevet veldig vagt fordi man forplikter lite for å unngå å sette egen nasjon i et dårlig lys. Enigheten om å reversere den nedadgående trenden på forsvarsbudsjettet, i tillegg til enigheten om at hvert medlemslands forsvar skal tilpasses de nye truslene er de identifiserte reaksjonene alliansen har utført. Ser man hele tidsperioden under ett er ikke denne reaksjonen stor i forhold til de økonomiske sanksjonene som gis av EU og USA. Men Brusseldeklarasjonens artikkel 7 beskriver alliansens støtte til en fredelig løsning av Ukraina krisen. Noe som innebærer støtte til økonomiske sanksjoner gitt av EU, USA og andre som har et mål om en fredelig løsning på Ukraina krisen.

USA brukte har tidligere brukt sanksjoner i form av en blokade mot Cuba i 1991, som et verktøy for å legge press på landet, samt å sende et signal til det internasjonale samfunnet og til egne borgere (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 171). Både EU og USA ilegger Russland flere økonomiske sanksjoner fra våren 2014 og frem til studiens slutt i 2018. Sanksjonene er rettet mot spesielt forsvars, industri og finans sektoren i tillegg til kjente høytstående personer innen alle sektorene. Forfatterne skriver i sin artikkel som er fra 2015 at utholdenheten til den russisk støttende separatistiske militære trykket i øst-Ukraina øker risiko for økonomisk kollaps i Ukraina. Noe som vil gjøre en gjenoppbygging veldig vanskelig. Det er av største interesse for Russland å fortsette de-stabiliseringen fordi dette vil gi Russland en taktisk fordel i den lokale maktbalansen (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 174). To år senere skriver den norske regjeringen på sine offisielle sider at Ukraina er på riktig vei økonomisk ved hjelp av EU. Ukraina har en assosieringsavtale med EU som har gjort at landet har gjennomgått store endringer siden opprøret i 2014 (Utenriksdepartementet, 2017). Denne informasjonen kan utledes forstås dithen at staten Ukraina er på rett vei.

Veebel og Markus mener i sin artikkel «Lessons from the EU-Russia sanctions 2014-2015» at politisk motiverte økonomiske sanksjoner har en symbolsk verdi, hvor målet er å sende signaler til omverdenen enn å forebygge fremtidige endringer. Både EU og USA forventet en politisk løsning etter å ha implementert relativt begrensede økonomiske tiltak uten en pakke av krav som var kontrollerbar. Nå i 2019 ser man at disse sanksjonene fremdeles står, med dette menes det at de klausulene som måtte innfris for å fjerne sanksjonene ikke er oppfylt.

Effektiviteten av sanksjonene avhenger av hvem man spør og vinklingen av spørsmålet. EU, USA og verden generelt hadde en forventning om at Russland skulle endre sin politiske retning både innen- og utenrikspolitisk i løpet av 2014. At en politisk endring har uteblitt i Russland kan tolkes som at sanksjonene har hatt en begrenset effekt. Effekten er ikke synlig i forskningssammenheng, men den antas å være der. Sanksjonene har blitt møtt med «mot-sanksjoner» fra Russland mot Europa, et eksempel er importforbud av jordbruksartikler og produkter. Et resultat av dette er at Russland har begynt å produsere mye nasjonalt, noe som på sikt kan føre til en økonomisk vekst i landet. Dagens næringsliv beskriver i en artikkel fra juni 2018 at Putin har lovet innringere i et valgprogram å gjenreise russisk økonomi etter flere år med resesjon(NTB, 2018). Det er skrevet mye i media om dette men det er vanskelig å finne kilder av god kvalitet. Nærmeste i internasjonal media, er et eksempel fra Japantimes sier i Februar 2019 at russisk økonomi nå er på vei oppover igjen etter resesjon i årene fra 2015 til 2016. Hvor begrunnelsen viser til konstruksjonsaktiviteter for bygging av olje og gass installasjoner i Sibir området("Russian economy outpaced expectations in 2018, rising 2.3%," 2019).

At Russland gikk inn i en økonomisk resesjon etter 2014 kan derimot både tolkes som et resultat av sanksjonene, men også være grunnet globale økonomiske trender. Veebel og Markus mente i 2015 at man ikke kan konkludere med dette, da årsaken både kan tilskrives den globale endringen og sanksjonene.

5 Reaksjonenes samlede virkningsgrad

5.1 Innledning

Fra krisen i Ukraina var et faktum i 2014 og frem til 2018 har det vært mange diskusjoner om reaksjonene har vært tilstrekkelige eller ikke. Meningene har vært delt mellom de som sier at man har gjort nok til de som sier at man bør kunne gjøre mer. I tillegg til dette vurderes det om alliansen har utført reaksjoner på en slik måte at de har forhindret en spredning av krisen i Ukraina og på Krim seg til andre steder i verden eller om de har klart å avskrekke Russland tilstrekkelig med sine handlinger at de ikke vil gjennomføre en annektering av for eksempel Latvia.

Forfatterne Julie Wilhelmsen og Jakub Godzimirski skriver i artikkelen «NATO and Russia, Spiral of distrust» hvor utfordrende og farlig Russland kan være som en motpart. Det synes som en generell oppfatning fra litteraturen og kilders side at det er en balansegang mellom hvilke reaksjoner fra alliansens side som tolereres og hvilke som vil ha påvirkning på hvilke reaksjoner Russland vil utføre. Ingen parter i denne saken er tjent med en åpen konflikt av noen art, hverken konvensjonell eller kjernefysisk mellom NATO og Russland.

Sharyl Cross forstås å være enig med påstanden om balansegangen nevnt ovenfor når hun skriver Russlands handlinger i Ukraina har resultert i sanksjoner fra vesten og reposisjonering av militære styrker og ressurser i Europa i sin artikkel fra 2015 (Cross, 2015, s. 153). Hun skriver videre at NRC ble suspendert som tidligere omtalt, under konflikten i Kosovo og i en periode under også under konflikten i Georgia. Disse suspensjonene gjør at Sharyl Cross er bekymret for påliteligheten til disse rådene og arbeidet som gjøres her (Cross, 2015, s. 172). Hun peker på at dialog mellom partene er viktig for å unngå utilsiktede eskaleringer i situasjonen i Ukraina og Krimhalvøya. Samarbeidsforholdene mellom Russland og NATO hadde vært vanskelige lenge før Ukraina krisen og ble ikke bedre i etterkant. Årsaken til det dårlige forholdet kan kanskje skyldes diametralt motsatt syn på verdier og holdninger. Forfatterne bak ovenfor nevnte artikkel skriver videre forskjellige hendelser og beskriver partenes diametrale forskjellige oppfattelse av hva som faktisk har skjedd (Wilhelmsen & Godzimirski, 2017).

Om reaksjonene har vært tilstrekkelige eller ikke skal kunne vurderes mot om situasjonen i Ukraina har endret seg til det bedre eller om den totale sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har endret seg i stor grad fra 2014 og frem til slutten av 2018. En objektiv vurdering av dette og en besvarelse vil ikke la seg gjennomføre innenfor studiens rammer grunnet tidsbegrensinger på studien men et resyme og antagelser på temaet vil bli fremlagt i dette kapittelet.

Historiske hendelser

Når den kalde krigen var slutt besluttet NATO å tilnærme seg Russland igjennom å tilby partnerskap og integrasjon. Bakgrunnen for denne avgjørelsen var erfaringer fra de avgjørelser som ble tatt etter andre verdenskrig om at land kan utnytte felles ressurser og etablerte derfor «European Coal and Steel», noe som ble starten av det vi kjenner som EU i dag. Dette har holdt sentral Europa utenfor konflikt i 70 år og viser at fellesskap fungerer (Deni, 2017, s. 38). Deni skriver videre at han mener strategien har feilet om den var ment å holde medlemsland sikre med tanke på hva som har skjedd i Ukraina. Han presiserer at Ukraina ikke er et NATO-medlem, men at landet har stor betydning for sikkerheten i Europa (Deni, 2017, s. 49). Etter den kalde krigen mener Russland at det ble avgitt et løfte om at alliansen ikke skulle utvide østover og ei heller true Moskvas interessesfære. Dette er et løfte alliansen ikke har holdt da de utvidet alliansen ved å Estland, Latvia, Litauen og Polen inn som medlemmer. Men det er flere som bestrider det faktum at løftet faktisk ble avgitt, blandet annet Hans Wilhelm Steinfeldt i en kronikk i VG som blir omtalt av Christian Bugge Hjort i Forsvarsforeningen (Hjort, 2018) hvor Pål Kolstø i en artikkel i Aftenposten er enige i beskrivelsen i sin artikkel «Myter og løfter om NATO utvidelse (Kolstø, 2018).

Verden har siden den kalde krigen ikke oppfattet Russland som en trussel. Hovedfokus har vært krigen mot terror og Russland har bidratt på lik linje som andre med både hær, sjø og luftstyrker. I perioden før 2014 har det vært uttrykt bekymringer over hva Russland faktisk sa og skrøt av at de hadde av militære kapasiteter og hva de gjorde politisk, men ingen tenkte at landet faktisk hadde kapasiteter til å gjøre det de gjorde i Ukraina og på Krimhalvøya. Ukrainakrisen er en bekreftelse på det mange ikke ante; at Moskva igjen hadde både vilje og evne til å bruke militærmakt.

At Russland og NATO har diametralt motsatte oppfatninger av ting er synliggjort ved at NATO oppfattet opprøret ved Maidan som en rettferdig og demokratisk oppreisning mot et korrupt og udemokratisk regime, mens Russland mente det var startet og utført av vesten. Et annet eksempel er at Statsminister Yatzenuks regjering i 2014 var lovlig ifølge NATO, mens Russland mente den var fascistisk og et resultat av et kuppforsøk. Da er det fare for at man misforstår hverandre stort.

Grunnlag for misforståelser øker enda mer når Russland hevdet at vesten oppfordret til revolusjonen i Ukraina som et ledd i et regime endring i Russland på sikt. En revolusjon som feiler, inspirert og støttet av vesten. Samtidig som EUs Neighboring Policy ble også sett på som et ledd i promotering av vestlig agenda, spesielt sett i lys av Russlands mislykkede forsøk på innføring av en Eurasia Union. NATO medlemmer presenterte EU-Ukraina avtalen som ikke ble signert i 2013, som et handelsforslag, mens Russland så på det som et forsøk på å binde Ukraina til vesten. Alle punktene fører til en økende misnøye blant partene (Wilhelmsen & Godzirminski, 2017, s. 64-65). Det er mange som blir nervøse når som tidligere nevnt den russiske utenrikspolitikken omfatter henvisninger til å beskytte russiske borgere bosatt utenfor Russland og utenriksminister Sergei Lavrov utaler at «et angrep på den russiske befolkning er å anse som et angrep på den russiske føderasjonen». Dette i tillegg til at den Russiske Forsvarsjefen angievlig og ubekreftet i 2012 presenterer et kart over Baltikum på et møte i Finland som viser den russiske grensen gående midt i Østersjøen med både Finland og de resterende baltiske land godt innenfor Russisk grense. Disse handlingene sammen med krisen i Ukraina og annekteringen av Krim utgjør til sammen faktorer som fører til at agendaen på toppmøtet i Wales endres og reaksjoner er nødvendige. Det håpes at den korte historie gjennomgangen laget grunnlaget for en forståelse av hvorfor resultatet av reaksjonene fra NATO er som de er.

5.2 Militære og politiske tilstrekkelighets og effekt vurderinger

Polen ble medlem av NATO i 1999, mens Estland, Latvia og Litauen ble medlemmer av alliansen i 2004. Til tross for at dette er 15 år siden, omtales de samlet som de nyere medlemmene. Disse medlemmene er sentrale på grunn av likheten mellom dem og Ukraina med tanke på antall russere som bor og jobber i landene.

Russland endret sitt utenrikspolitiske konsept i 2008. Det nye konseptet inkluderte henvisninger til å beskytte russere boende utenlands, noe som senere ble bekreftet av utenriksminister Lavrov (Cross, 2015, s. 158).

Likheten med Ukraina og nytt utenrikspolitisk konsept i Russland legger grunnlaget for nervøsiteten til de nyere medlemmene. Legger man til det faktum at Russland nå i tillegg hadde vist politisk evne og vilje til å bruke makt, ville de også kunne gjennomføre operasjoner også kunne gjennomføres andre steder.

Alliansens politiske enighet om endring av forsvarsbudsjettene størrelse før 2025 ansees ikke å være hverken effektivt eller tilstrekkelig. Tidsperspektivet er så langt at det antas å ikke ha noen effekt på utfallet eller en eventuell spredning av ukrainakrisen. Årsaken til tidshorisonten vil ikke omtales i oppgaven i større grad, men vil bli anbefalt som tema for videre forskning.

Alliansens enighet om utplassering av styrker i Baltikum og forsterkningsplanene til styrken ansees å være tilstrekkelige og effektive all den tid de antas å ha ført til at Russland ikke har igangsatt Ukraina-liknende operasjoner i Baltikum og Polen. «Operation Atlantic Resolve» omtales som et resultat av Ukraina krisen, men det er ikke funnet litteratur eller data som støtter at den er en militær reaksjon fra toppmøtet i Wales. Enhanced Forward Presence er ved sin tilstedeværelse i Baltikum et budskap til verden om at alliansen tar vare på medlemmer, samtidig som at et angrep eller krenkelse fra Russlands side i Baltikum vil kunne bli oppfattet som et angrep og en krigshandling mot hele alliansen. Det pekes igjen på viktigheten rundt gode kommunikasjonskanaler og en balansegang i handlinger og uttalelser som unngår en konflikt. Den politiske og militære reaksjonen som resulterte i utplassering av styrker, oppfattes veldig effektivt.

Ser man effekten av utplasseringen av Enhanced Forward Presence opp mot effekten av alliansens kontinuerlige bekreftelse på samhold i tillegg til den felles fortsatte forpliktelsen til avtalen fra 1949 er den totale effekten av begge tiltakene stor. En effektiv allianse er avhengig av et godt samhold. CFI ble vedtatt i Wales 2014, og med en videreføring av et kontinuerlig arbeide om å få mest mulig interoperabilitet mellom alle militære ressurser innen NATO på tvers av alle medlemsland. Interoperabilitet har bestandig vært noe alliansens medlemmer har arbeidet med, men dette er desto mer viktig i dagens sikkerhetspolitiske situasjon. Status i dette arbeidet er ikke funnet i litteratur eller kilder.

Nyere NATO medlemmer har vært bekymret for at Russland skulle annektere deler av Baltikum med samme modus operandi som på Krimhalvøya, men dette har ikke skjedd. På bakgrunn av det kan man vurdere reaksjonene som effektive.

Alliansen blir allerede i 2014 enige om en generell forsterkning av militære styrker og kapasiteter, men det følges opp i alle årene frem mot 2018 og helt sikkert også i skrivende stund i 2019. Basert på at alliansen i Chicago i 2012 presenterte en studie hvor man fant sine budsjetter innenfor hensikt og at hendelsene i 2014 kom overaskende på verden, kan man påstå at den politiske og militære reaksjonen var både nødvendig og effektiv med tanke på den geopolitiske situasjonen i dag.

Det er enighet igjennom tidsperioden om en forsvarsstruktur som skal ha en avskrekkende effekt. Konsekvensene av en slik avgjørelse i tillegg til enigheten om innføringen av NATO Readiness Action Plan, at styrkene skal på høyere beredskap enn det de har vært tidligere, burde ha ført til en enighet om en raskere økning i forsvarsbudsjettene for å få det nødvendige utstyret på plass. Balansegangen er igjen sentral da man ikke vet hvilke faktorer innen geopolitikken som eventuelt trigger den konflikten ingen vil ha. Tyskland, som er en stor aktør innen NATO og EU, har store interesser i Russland vedrørende tilførsel av energi. Sier eller gjør Tyskland noe feil vil landet risikere å stå uten tilførsel av energi, noe som vil være en stor påkjenning for samfunnet.

NATO blir igjen satt på beredskap fra 2014 og det blir vedtatt å etablere styrker sammen med relevant og hyppig øvelsesprogram som følges opp over hele studiens tidsperiode. Dette vurderes som et stort politisk tiltak og et stort politisk budskap med stor effekt da utplasseringen av styrker har funnet sted og den forsvars- og sikkerhetspolitiske endringen i Baltikum ikke har vært stor i forhold til endringene i Ukraina og på Krimhalvøya.

Før Ukraina krisen var det, etter deklarasjonene å dømme, en dialog mellom NATO og Russland innen NRC. Når krisen var et faktum ble alle kanaler, unntatt den politiske, stengt. Det presiseres i deklarasjonen fra 2018 at denne kanalen holdes åpen for å unngå eventuelle misforståelser som kunne føre til utvikling av alvorlige hendelser. Kansellering av kommunikasjonskanaler har vist seg å være et lite effektivt og en lite tilstrekkelig reaksjon for å få til endringer i Russland. Samtidig som man kanskje har unngått å eskalere konflikten utover det den allerede var ved å holde politiske kommunikasjonskanalen åpen. Det har vært hendelser mellom fly og fartøyer i Svartehavet i tidsperioden og dette kunne eskalert en situasjon om man ikke hadde muligheter i det hele tatt til dialog (Cross, 2015, s. 165).

I tidsperioden som tidligere nevnt, blir det vedtatte øvelsesprogrammet gjennomført og NATO styrker utplassert i flere steder i Europa enn de har vært siden den kalde krigen. Effekten av denne handlingen har nok vært stor for Baltikum, men ikke for situasjonen i Ukraina. Utplasseringen av styrker er omdiskutert med tanke på størrelse. Robin Allers skriver i sin artikkel at skeptikere poengterte at størrelsen ikke utgjorde noen troverdig trussel og avskrekking for en fiende, i tillegg til at responstiden var lang grunnet kompliserte politiske aktiverings prosedyrer (Allers, 2017, s. 25). Det er flere som mener at størrelsen på Enhanced Forward Presence er for liten. Men angripes styrken vil man effektivt kunne hevde at hele alliansen er under angrep på grunn av innholdet i Artikkel 5. Dermed er utplasseringen tilstrekkelig nok til at alliansen får en effektiv avskrekking i Baltikum området.

Wilhelmsen og Godzirminski skriver i en artikkel i 2017 at de mener at NATOs tilstedeværelse i øst ikke er veldig imponerende i størrelse. Forfatterne skriver videre at Russland mangler den militære styrken på strategisk nivå til å kunne utføre et strategisk offensivt angrep mot NATO. Allikevel har NATO, i russiske øyne, et klart overtak med tanke på konvensjonelle stryker på et overordnet nivå og derfor blir en styrkeoppbygning på grensen av Russland sett på som aggressivt og ekspansjonistisk (Wilhelmsen & Godzirminski, 2017, s. 25).

Ukraina er ikke medlem i NATO, kun en samarbeidspartner. Det antas at Russland bruker dette som et faktum for å ikke endre sin fremgangsmåte. Så lenge Ukraina er en partner og ikke et medlem vil ikke alliansen kunne effektivt artikkel 5.

Russland vet også at NATO og EUs medlemsland i stor grad er avhengige av gass fra både Russland og Ukraina. Dette antas som en av de store grunnene til at NATOs reaksjoner så langt ikke har ført til mye endringer hos Russland.

Alliansens medlemmer brukte lang tid på å bli enige om hvilke reaksjoner som skulle være responser på hendelsene i Ukraina. Utviklingen på alliansens sydlige grenser hadde ikke stabilisert seg og flyktningstrømmen over Middelhavet og videre gjennom Europa gjorde ikke situasjon noe bedre. Russlands aggressive oppførsel i Baltikum og landets ikke-samarbeidende oppførsel i Ukraina ga ikke NATO noen grunn til å slappe av. Siden alle alliansens medlemsland hadde forskjellige utfordringer, var alle avhengige av hjelp fra andre. Solidaritet ble viktigere en før (Allers, 2017, s. 25, 27). Det kan påstås at dette synliggjøres gjennom deklarasjonene og kommuniqueets store fokus på at man står sammen og fremdeles står ved sine forpliktelser fra alliansens etablering i 1949.

Hva har skjedd på russisk side

For å kunne oppsummere om reaksjonenes tilstrekkelighet og effekt må man gjennomgå hva som har skjedd på russisk side i tidsperioden og vurdere dette mot reaksjonene.

Forfatteren John Deni skriver i sin bok NATO and ARTICLE 5 at alliansens strategi overfor Russland har helt siden slutten av den kalde krigen vært integrasjon, det å integrere Russland i det globale fellesskapet. Han skriver videre at flertallet i alliansen vil fortsette med dette da man basert på erfaring fra første verdenskrig ikke nådde frem og at det til en viss grad ble grobunn for Hitlers oppstandelse (Deni, 2017). Han mener at dette er årsaken til at alliansen ikke vil bruke hardere maktmidler enn hva de har gjort frem til slutten av 2018.

Glenn Diesen skriver i 2015 at når den kalde krigen var slutt har NATOs og EUs tilnærming til Russland vært at landet skulle inkluderes i fellesskapet. Dette var jo også noe landet ville helt til Russland fant ut hva dette faktisk gikk ut på og hvordan det ble gjort.

Den omtalte inkluderingen kalles for institusjonalisering av Glenn Diesen og han mener denne prosessen ikke har gått bra fordi stormaktene i verden aldri satte Russland i stand til å bidra til felleskapet. Denne argumentasjonen understøttes i artikkelen skrevet av Christopher Cooker med tittelen; «Europe, Russia and the world of magical realism» hvor han skriver at EU har omfavnet globalt styresett som en metodikk for å fordele sine verdier på jordens befolkning. Dette skulle gjøres ved inngåelse av samarbeide og partnerskap på tvers av alle nasjoner involvert. Dette kan synes bra for noen, men har vært gjenstand for kritikk av andre. Her antas kilden til irritasjon for Russland, de får ikke lov å tenke selvstendig, de må bruke det tankesettet som Europa har. Diesen understøtter dette videre ved å skrive at institusjonell inkludering kan dempe et sikkerhets dilemma ved å fasilitere for samarbeid for å øke felles sikkerhet, bygge tillit og løse diskusjoner før de kommer til en militær konfrontasjon(Diesen, 2015, s. 140). Men det fungerer ikke etter hensikten fordi EU og NATO stilltiende har tiltatt seg retten til å regulere europeisk og global sikkerhet. Dette overskygger alternativer som OSSE og en konsekvens er at Russland post Sovjet har blitt trykket ned og til en viss grad utstøtt(Diesen, 2015, s. 3).

I forhold til reaksjoner etter Ukraina krisen understøtter også forfatteren Sharyl Cross, Diesen og Cooker sine synspunkter om at en integrasjon i Europa ikke har vært vellykket, men hun sier også at i forhold til Ukraina krisen så var dette landet viktig for Russland før annekteringen av Krim grunnet leieavtalen om tilgangen på Sevastopol som nå gir og har gitt Russlands marine tilgang til Svartehavet. Ukrainas land territorium er viktig for gjennomføringer av gass fra Russland til Europa (Cross, 2015, s. 162-163).

Glenn Diesen skriver videre at årsaken til at det ikke har skjedd store endringer i russisk holdning og fremdrift i Ukraina med at han mener at NATO og blant annet EU ikke er i stand til å ta russiske bekymringer om sikkerhet til etterretning og dermed også deres motivasjon til forsvar av eget territoriet (Diesen, 2015, s. 125). Igor Sutyagin bekrefter denne argumentasjonen i sin artikkel «Driving Forces in Russia's strategic thinking» ved hans beskrivelse av hvordan Russland skal klare å oppnå sitt mål om å oppnå samt opprettholde innflytelse ved landets grenser og utenfor.

Diesen argumenterer for at dette gjennomføres ved bruk av det han kaller en «Aura av Makt» også kalt «New Generation Warfare» eller «hybrid krigføring» som det også kalles. Dette er en type krigføring som kan argumenteres for å være ikke er så kostbar som konvensjonell krigføring. Den baserer seg i stor grad på det han kaller «trusler og lurei».

Eksempler på dette er at Russland har vist at de er villig til å bruke makt, og man har nå forventninger at de vil bruke mer makt men de vet ikke når, hvor eller hvordan.

Det må ikke glemmes at Russland, NATO og USA faktisk har mange felles interesser som har vært høyt prioritert de siste ti årene. Disse interessene gjør at et samarbeide er kritisk å få til, selv om alle partene har forskjellige strategiske visjoner og mål. Sharyl Cross sier at et vellykket samarbeide med Russland viktig for europeisk og global sikkerhet. Eksempler på punkter som har felles interesse er; motvirkning av voldelig terrorisme og ekstremisme i tillegg til forebygging av regionale konflikter utenom det europeiske kontinent. Man skal heller ikke glemme våpenkontroll for unngåelse av spredning av masseødeleggende våpen (Cross, 2015, s. 160).

5.3 Økonomiske effekt og tilstrekkelighetsvurderinger

Innledning

Disse vurderingene er todelt, en vurdering for hvilke reaksjoner alliansen har hatt og en for hvilke reaksjoner NATOs medlemsland og EU har hatt. NATO og EU har flere medlemsland i felleskap slik at man kan påstå at NATO har ilagt sanksjoner men igjennom sitt samarbeide med EU, og igjennom det faktum at de har medlemsland som både er medlem i NATO og EU.

NATOs reaksjoner

NATOs økonomiske reaksjoner på Ukraina krisen er identifisert til kun å gjelde enighet om endringer i budsjett tildelinger til Forsvaret. Alliansen har siden den kalde krigen vært engasjert i krigen mot terror i andre steder av verden enn hva som har vært definert som det euro-atlantiske sikkerhetsområdet. Toppmøtet i Wales i 2014 er et tidspunkt for alliansen hvor man er enige om at denne trenden skal snus. Dette er også et punkt som alliansen adresserer jevnlig i studiens tidsperiode. Effekten og tilstrekkeligheten av dette kan vurderes på to forskjellige måter eller perspektiver: «Har det skjedd endringer i Ukraina og på Krimhalvøya?» og «har det skjedd endringer i andre steder i det euro-atlantiske området som et resultat av reaksjonene etter Ukraina krisen?».

Fra krisen var et faktum og frem til i dag har man ikke vært i stand til å identifisere forbedringer i konfliktområdet som et resultat av alliansens økonomiske reaksjoner. Studien har gjennomgått litteratur, media og kilder. Man kan med bakgrunn i dette vurdere at reaksjonene hverken har vært effektive eller tilstrekkelige. Men vi kan identifisere en stabilitet på landområder i Baltikum og dette kan påstås å være et resultat av alliansens endrede fokus på operasjoner i sikkerhetsområdet i tillegg til at man igjennom økte bevilgninger jo bygger opp en militærstruktur som likner situasjoner i den kalde krigen.

EU og NATOs medlemslands økonomiske reaksjoner

EU ila Russland økonomiske sanksjoner allerede fra mars 2014, som respons på hendelsene i Ukraina og på Krimhalvøya. Det forstås at det i stor grad har vært bruk av sektorspesifikke sanksjoner som har vært gitt for å ramme den Russiske elite, samt bankvesen. Det sies at man har ved hjelp av dette hindret russiske enkeltpersoner, industri og bankvesens tilgang på ressurser i Europa og senere i USA.

President Vladimir Putin mener sanksjonene ikke har hatt noen effekt og de kan derfor ikke ansees å ha vært tilstrekkelige i størrelse, men når man får uttalelser fra andre som er mer nøytrale i konflikten menes det at industrien er preget. NRK intervjuer folk i gata i Russland 29 desember 2018 som forteller at de opplever at maten har blitt mye dyrere som et resultat av sanksjonene og oljeprisene. Slutninger fra denne reportasjen tilsier at landet er påvirket i de lavere samfunnslag, men ikke i maktapparatet og følgelig er de ikke tilstrekkelige for å få gjennomført ønskede endringer (Eriksen, 2018).

At alliansen har ønsket at Russland skulle være mere preget enn de faktisk er understøttes av artikkelen til Veebel og Markus som skriver at det internasjonale samfunnet sammen med EU forventet en mulig gjenoppbygging av Ukrainas territoriale integritet eller en initiering av et endret politisk regime i Russland har etter en periode på 18 måneder blitt delvis skuffet (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 167).

Fra EU startet sanksjonene i mars 2014 og frem til 2015, ble enhver ilagt sanksjon besvart fra Russland med tilsvarende sanksjoner. Veebel og Markus skriver i sin artikkel at EU sanksjoner ikke er gitt for å direkte straffe Russland, men at en viktigere hensikt bak sanksjonene er signalvirkningen til omverdenen om at man gjorde noe. Russland har svart på dette ved at deres hensikt var å straffe fordi en respons var nødvendig. Allikevel mener forfatterne at de finner påstander om at en direkte konfrontasjon mellom EU og Russland er unngått ved bruk av sanksjoner (Markus & Viljar Veebel, 2015, s. 177-178). Med bakgrunn i dette kan argumentere for at de økonomiske reaksjonene ikke har vært tilstrekkelige, og heller ikke effektive nok til å gi endring.

Det store spørsmålet man kan stille seg er om EU og NATO egentlig har hatt til hensikt å gjøre mer enn de allerede har gjort. Årsaken til spørsmålet er Cookers definisjon av hvordan EU har sett seg selv opp igjennom historien mot hvordan de ser seg selv i dag. Han mener at EU nå ser på seg selv som en sivil makt, mens amerikanerne ser på krig i samme terminologi som Clausewitz «*en fortsettelse av politikk med andre midler*».

Europeere ser på bruken av makt som en fortsettelse av internasjonal lov og orden (Cooker, 2016, s. 18). Dette er argumentasjonen for at de fortsetter med økonomiske sanksjoner og ikke vil bruke militær makt før det er absolutt helt nødvendig.

Hvordan kan NATOs reaksjoner frem til slutten av 2018 vurderes med tanke på effekt og tilstrekkelighet?

De største reaksjonene NATO har foretatt som en respons på Ukraina krisen vurderes å være de politiske beslutningene som førte til de militære tiltakene som er gjort som et resultat av vedtaket om og utplassering av militære styrker og utstyr navngitt som Enhanced Forward Presence i Baltikum. I tillegg til dette er den kontinuerlige tilstedeværelsen av fartøyer og fly i luft og havområdene i euro-atlantiske sikkerhetsområdet en medvirkende årsak til effektiviteten. Tilstedeværelsen i Baltikum og Polen antas å ha hatt en avskrekkende virkning, da Russland ikke har gjort noe forsøk på annektering i dette området i tidsperioden.

De politiske reaksjonene har vært mange, men det er ett tiltak eller reaksjon som skiller seg ut; opprettholdelsen av den politiske kommunikasjonskanalen via NRC. Dette antas å ha vært den mest virkningsfulle, da kanalen antas å være i bruk ofte grunnet episoder eller hendelser mellom partene i forskjellige deler av verden. Eksempler på dette er overflyvninger av marinefartøy i angrepsprofil i Svartehavet i 2014 og kapring av fartøyer i Azov havet i desember 2018.

Alliansens økonomiske reaksjoner på krisen kom ikke i form av økonomiske sanksjoner mot Russland, men det er vurdert frem til at enigheten om at alle alliansens medlemmer skal bruke 2% av BNP på forsvarsbudsjett innen 2025. Mange av NATOs medlemsland som også er med i EU i tillegg til USA ila Russland økonomiske sanksjoner fra 2014 og frem til i dag. Har forventningene vært at disse skulle fremkalle politiske endringer i Russland, kan prosessen dessverre ikke ansees som vellykket da årsakene til den økonomiske resesjonen Russland har i dag ligger andre plasser.

Christopher Mark Davis skriver i sin artikkel «The Ukraine Conflict, economic-military power balances and economic sanctions» at forskerne er uenige om den negative utviklingen i den russiske økonomien i perioden 2014 til 2015 skyldes sanksjonene eller den fallende olje prisen, i tillegg er det manglende informasjon om effektiviteten til russiske mottiltak som gir vanskeligheter i målingen av effektiviteten av sanksjonene (Duke & Gebhard, 2017, s. 186).

Forfatter Christopher Mark Davis skriver i sin artikkel at målrettede individuelle sanksjoner har hatt liten effekt, grunnet at de personene dette gjaldt enten ikke hadde interesser i utlandet eller allerede var forhindret i å ha dette fra den russiske stat(Davis, 2016, s. 188).

Forfatteren skriver videre at sanksjonene har hatt negativ effekt for firmaer og banker som har vært mål for rettede sanksjoner, da markedet har vært preget av usikkerhet.

Avslutningsvis kan det vurderes dithen at NATOs politiske, militære og økonomiske reaksjoner har vært tilstrekkelig til å hindre russisk aggresjon i Baltikum, men de har ikke vært tilstrekkelig til å få Russland til å stanse sine operasjoner i Øst-ukraina eller til å reversere sin annektering av Krimhalvøya

6 Konklusjon

«You shouldnt rock the boat», ble det i 2015 under et foredrag sagt at var en av President Putins favoritt setninger. Under samme foredrag av Ilya Ponomarev sagt at det var netopp presidenten som ga ordre om handlinger som førte til at båten begynte å gynte (Ponomarev, 2015). Presidentens handlinger førte til bølger synlige i geopolitikken i store deler av det euroatlantiske sikkerhetsområdet. Opprøret i Ukraina oppfattes å være støttet av vesten i tillegg til at man antar at russerne er redd for å miste kontrollen over Sevastopol. Sevastopol, ligger på Krimhaløya og gir russisk marine tilgang på Svartehavet.

Dokumentanalysen viser at det der fellesnevnerne mellom alle protokollene. De viktigste er alliansens bekreftelse på at de står samlet og fremdeles står ved sin forpliktelse til alliansen som de gjorde i 1949. Dette samholdet og deklarereringen av den i alle tre protokoller viser et politisk signal til omverdenen at NATO fremdeles består. En annen fremtredende fellesnevner er alliansens bekymring for den sikkerhetspolitiske situasjonen inne og utenfor det euroatlantiske området. Denne bekymringen beskrives i en retorikk som blir mer spesifikk for hvert toppmøte og tolkes dithen at bekymringen blir større.

Videre viser dokumentanalysene at alliansen har blitt politisk enige om reaksjoner tidlig i tidsperioden før de har endret og forbedret den senere i perioden. Funn viser at det er en sikkerhetspolitisk og forsvarspolitisk enighet først om en sak eller tiltak før det implementeres organisasjonen i etterkant. Dette vises i studien ved at enigheten om å innføre NATO Readiness Action plan omtales som både en politisk og militær reaksjon gjennom hele tidsperioden.

Da ukrainakrisen var et faktum hadde NATO i en lang periode deltatt i krigen mot terror og operasjoner utenfor det euro-atlantiske sikkerhetsområdet. Det som har tidligere vært omtalt som NATOs nyere medlemsland Estland, Latvia, Litauen og Polen ble nervøse i 2014 på grunn av Russlands handlinger i Ukraina. Medlemmenes uro og nervøsitet ble ikke mindre av russernes endring i utenrikspolitikk i 2008 angående beskyttelse av russere boende utenfor Russland. Den russiske utenriksministeren Sergei Lavrov hadde en uttalelse som ga grobunn til nervøsiteten ved å understreke at et angrep på en russer var å anse som et angrep på føderasjonen. Man kan kanskje si at hadde NATO ikke gjort disse tiltakene hadde man kanskje sett mer av Russlands utenrikspolitiske konsept fra 2008 i Baltikum da de nå har vist politisk evne og vilje til dette i Ukraina.

I perioden fra 2014 til 2018 har det vært politiske reaksjoner som startet i tidsperioden og som fortsatt pågår. Disse sakene blir omtalt som gjennomgående politiske reaksjoner.

Politisk enighet om saker fra starten av perioden fører til militære reaksjoner senere. Eksempler på dette er enighet om etablering av NATO Readiness Action Plan som blir politisk vedtatt i 2014. Sammen med denne prosessen gjeninnføres beredskapsbegrepet i alliansen for første gang siden den kalde krigens slutt. NATO Readiness Action Plan blir endret og forbedret gjennom hele tidsperioden, og ansees både tilstrekkelig og effektiv da handlingene i Ukraina ikke har spredt seg til andre natomedlemsland eller partnere.

NATO Readiness Action Plan sammen med den politiske enigheten om innføringen av NATO Framework Concept er tilstrekkelig og effektiv nok til å gjøre alliansen bedre i stand til å møte krise og krigsutfordringer. Innføringen av hybridkrigføring som en del av alliansens kjerneoppgaver er basert på hendelser under krisen i Ukraina og på Krimhalvøya. Cyberkrigføring er også essensiell i denne tidsperioden og behovet for innføringen av den vises med hendelsene i 2015 hvor hackere klarte å sette hele kraftnettet i Ukraina ut av spill rett før jul. Hybrid krigføring innføres med tilhørende ressurser i løpet av tidsperioden for å være klar til å kunne motstå og bekjempe slike trusler om de skulle oppstå ett eller annet sted i det euroatlantiske sikkerhetsområdet.

En annen effektiv politisk reaksjon er identifisert til å være at alliansen har blitt politisk enige om å forsterke egne militære styrker og kapasiteter. Hovedårsaken til dette antas å være at Russland nå har vist at de har politisk vilje og militær evne til å gjennomføre militære operasjoner utenfor Russland. Noe som man har tvilt på at de hadde kapasitet til i en lengre periode, men som nå har blitt en realitet. Medlemmene ble enige om å forsterke styrkene i 2014 og saken blir gjentatt i tidsperioden gjennom alle deklarasjoner og kommunikeet. Viktigheten av bestemmelsen om å holde åpen den dipolomatiske kommunikasjonskanalen har vært påpekt i alle protokollene etter toppmøtene. Dette er en kanal som brukes til å unngå unødvendige eskaleringer av eventuelle situasjoner som skulle oppstå, som foreksempel overflyvninger av marinefartøyer i forskjellige havområder. Et godt politisk samarbeide med EU er essensielt for å både kunne dra nytte av hverandre innenfor felles ressurser i det militære aspektet, men også for å ilegge samt følge opp sanksjoner mot Russland.

Toppmøtet i Wales i 2014 fikk også til en enighet om en reversering av de nedadgående forsvarsbudsjettene. Noe som vil være nødvendig for å få gjennomført forsterkningen av egne styrker og saken blir derfor adressert under alle toppmøtene i tidsperioden. Reaksjonen vurderes hverken tilstrekkelig eller effektivt da alliansen trenger militære ressurser tidligere enn 2025.

Et av alliansens første militære tiltak var å forhøye beredskapen og med dette tilgjengeligheten på de NRF-styrken. Deretter ble Militære tiltak i tidsperioden er preget av forbedringen, operasjonaliseringen og effektiviseringen av NATO Readiness Action Plan. NATO Framework Concept sørger for effektiv øving og trening, av de militære ressursene på tvers av alliansen. Hensikten er å lære av hverandre og som et resultat få et bedre samarbeid og mer effektivitet i operasjoner.

NATO ble enige i Warszawa om å få et større fotavtrykk i Baltikum og Polen i form av Enhanced Forward Presence. Dette er den største utplasseringen av militære styrker i Europa og Svartehavet siden den kalde krigen som varer over tid. Styrken blir erklært operativ i 2017, og alliansen fortsetter med å innføre nytt militært utstyr i tjeneste.

Ukraina får militær støtte fra Alliansen med militær opplæring sammen med strategisk råd og støtte i den pågående konflikten. Tidsperioden inneholder også et pågående arbeid for innføring av nytt militært utstyr for å sikre alliansens avskrekkende effekt på potensielle fiender.

Når analysen var ferdig viste resultatet at det var lite funn av økonomiske reaksjoner mot Russland fra alliansen. Det var derfor nødvendig å utvide undersøkelsen for å se om noen av NATOs medlemsland hadde ilagt sanksjoner eller hatt direkte økonomiske reaksjoner mot Russland. Utvidelsen gikk ut på å inkludere sanksjoner gitt av alliansens medlemsland alene eller sammen med andre organisasjoner enn NATO tatt med i studien. Valget falt på EU som deler mange medlemsland med NATO og USA.

Alliansens økonomiske reaksjon på Ukraina krisen er kun identifisert til å være enigheten om å øke forsvarsbudsjettene, samtidig som alliansen bekrefter sin støtte til alle organisasjonen som gjør tiltak som kan føre til en fredelig løsning på Ukraina krisen. Det er flere rettede sanksjoner mot forsvars-, finans- og banksektoren i tidsperioden uten at det kan sies at det er enighet om at de økonomiske sanksjonene sett som en enhet ikke har vært effektive. Politisk motiverte sanksjoner har en symbolsk verdi, men EU, USA og NATO hadde nok forventet at Russland skulle ha en politisk endring innen kort tid, noe som ikke har skjedd.

NATO har mellom 2014 og 2018 iverksatt en hel rekke politiske reaksjoner som studien har forsøkt besvart om har vært effektive. Det har under studiens tidsperiode aldri vært funnet noen hensikt med alliansens reaksjon på ukrainakrisen. Så da man i skrivende stund ikke har spredning av konflikten til Ukrainas naboland ei heller en spredning til Baltikum og Polen ansees alle tiltak og reaksjoner for å ha vært effektive og tilstrekkelige.

Denne studien har ikke dekket om det har vært politiske eller samfunnsmessige endringer i Russland som har skjedd som et resultat av krisen i Ukraina. Det anbefales at dette gjennomføres for og kunne dra lærdom i bruk av økonomiske sanksjoner som maktmidler i en krise situasjon. Studien dekker heller ikke hvilke forsvars og sikkerhets politiske tiltak Russland har gjort på grunn av utplasseringen av styrkene i Baltikum, noe som kanskje ville vært interessant for å se den virkelige effekten av en utplassering av en militær styrke i et område. Alliansens behandling av forhøyning av forsvarsbudsjettet i løpet av en tiårsperiode, burde kunne vurderes mot faktisk tilgjengelig militære ressurser. Resultatet vil kunne gi svar på tilgjengelige militære ressurser versus tilgjengelig budsjettmidler.

Innledningsvis i studien ble følgende problemstilling utledet:

Hvilke reaksjoner hadde NATO på Ukraina krisen, utfra karakteriseringen av disse, **vurdere hvilke effekter og tilstrekkelighet har de hatt?**

Studien har drøftet NATOs økonomiske, militære og politiske reaksjoner på Ukrainakrisen og konkludert med at det må antas at de militære reaksjonene har vært tilstrekkelig til å ha en avskrekkende effekt på Russland og hindret samme fremgang i Baltikum som i Ukraina. De økonomiske reaksjonene, i regi av NATO, har vært små. NATOs medlemsland har gjennomført økonomiske straffetiltak i regi av andre organisasjoner, for eksempel EU. De politiske reaksjonene vurderes samlet å ha hatt en tilstrekkelig effekt til å forhindre en utvidelse av konflikten til nyere NATO medlemsland eller NATO partnere.

Litteraturliste

- Allers, R. (2017). Modern deterrence? NATO's Enhanced Forward Presence on the Eastern Flank. In K. Friis (Ed.), *NATO AND COLLECTIVE DEFENCE IN THE 21st century, An assessment of the Warsaw summit* (pp. 23-32): Routledge.
- Cohen, T. (2014, 25th of March 2014). G8 becomes the G7 as leaders kick Russia out: It's not a big problem, says Putin's foreign minister. *Daily mail*. Retrieved from <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2588490/G8-G7-leaders-kick-Russia-Its-not-big-problem-says-Putins-foreign-minister.html>
- Coletta, R. R. M. a. D. (2017). Alliance, Identity and Geopolitics. In D. C. a. S. R. S. Rebecca R. Moore (Ed.), *NATO's return to Europe, engaging Ukraine, Russia and beyond* (pp. 1-11). Washington DC.
- Cooker, C. (2016). Europe, Russia, and the world of magical realism. In J. H. M. o. T. heier (Ed.), *Ukraine and Beyond, Russias strategic security challenge to Europe*.
- Cross, S. (2015). NATO-Russia security challenges in the aftermath of Ukraine conflict: managing Black sea security and beyond. 28. doi:10.1080/14683857.2015.1060017
- Davis, C. M. (2016). The Ukraine conflict, economic military power balances and economic sanctions. *Post-communist economies*, 167-198. doi:10.1080/14631377.2016.1139301
- Deni, J. R. (2017). *NATO and ARTICLE 5, The Transatlantic alliance and the twenty first century challenges of collective defence*: Rowman & Littlefield.
- DeYoung, K. (2014). Russia's moves in Ukraine are «wake-up call», NATO's Rasmussen says in speech. [Press release]. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/russias-moves-in-ukraine-are-wake-up-call-natos-rasmussen-says-in-speech/2014/03/19/80560d7c-af88-11e3-9627-c65021d6d572_story.html?utm_term=.ed21e1a32776
- Diesen, G. (2015). *EU AND NATO RELATIONS WITH RUSSIA After the Collapse of the Soviet Union*. England: Ashgate Publishing Limited.
- Dragenes, K. (2015a). Putins plan: Gjenreise Russlands storhet. (4).
- Dragenes, K. (2015b). Putins plan: Gjenreise Russlands storhet. *Aftenposten*, (4/April 2015). Retrieved from Aftenposteninnsikt website: <http://www.aftenposteninnsikt.no/putins-plan-gjenreise-russlands-storhet>
- Eriksen, T. G. (Writer) & W. Eriksen (Director). (2018). Urix på lørdag, 29 desember 2018. In R. Vartdal (Producer), *Urix på lørdag*. nrk.no: nrk.
- EU. (2018). *Russia: EU prolongs economic sanctions by six months*. Retrieved from www.consilium.europa.eu.
- Full text of the Minsk agreement
- Translation of Russian document produced after 16 hours of talks. (2015).
- Gebhard, S. J. S. C. (2017). EU-NATO relations: running on the fumes of informed deconfliction. *European Security* 2017, 26(3), 13.
- Godzimirski, J. W. J. (2017). NATO and Russia: Spiral of distrust. In K. Friis (Ed.), *NATO and Collective Defence in the 21st century, an assessment of the Warsaw summit* (pp. 63-76): Routledge.

-
- Hjort, C. B. (2018). NATO ga ingen løfter til Russland. Retrieved from <https://www.forsvarsforeningen.no/nyheter/nato-ga-ingen-lofter-til-russland/>
- Holm-Hansen, P. K. o. J. (2018). Russlands Samtidshistorie. Retrieved from https://snl.no/Russlands_samtidshistorie
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser*: Cappelen Damm AS 2015.
- Kolstø, P. (2018, 6. Februar 2018). Myter og løfter om NATO-utvidelse Retrieved from <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/4d7oqg/Myter-og-lofter-om-NATO-utvidelse--Pal-Kolsto>
- Larsen, J. A. (2017). NATO's responses to Russian belligerence - An overview. In *NATO AND COLLECTIVE DEFENCE IN THE 21ST CENTURY - An assessment of the Warsaw summit* (pp. 8-15). New York: Routledge.
- NATO. (2012a). *Deterrence and Defence review*. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87597.htm
- NATO. (2012b). *Deterrence and Posture Review*. Retrieved from NATO.int: <http://www.contexto.org/pdfs/NATOdefpostafg.pdf>
- NATO. (2014). *Wales Summit Declaration*. nato.int Retrieved from https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm.
- NATO. (2016). *Warsaw Summit Communiqué*. nato.int Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm.
- NATO. (2018). *Brussels Summit Declaration*. nato.int Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.
- . NATO Wales Summit - Joint Press Conference, 04 SEP 2014 - Part 1/2. (2014). In. nato.int.
- NTB. (2014, 14 Mars 2014). EU vil fri seg fra russisk gassgrep. *nrk*. Retrieved from <https://www.nrk.no/urix/eu-vil-fri-seg-fra-russisk-gassgrep-1.11604819>
- NTB. (2018, 7/6-2018). Putin lovet innringere å gjenreise Russlands økonomi. *Dagens Næringsliv*. Retrieved from <https://www.dn.no/utenriks/russland/vladimir-putin/putin-lovet-innringere-a-gjenreise-russlands-okonomi/2-1-353584>
- OECD. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Partnerships: projecting stability through cooperation. (2019).
- Ponomarev, I. (2015). Russia's Opposition In a Time of War and Crisis. You Tube.
- Russian economy outpaced expectations in 2018, rising 2.3%. (2019, 5 feb 2019). *economy. Japan Times*. Retrieved from https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/05/business/economy-business/russian-economy-outpaced-expectations-2018-rising-2-3/#.XNr-7C_JLBJ
- Sajjad Bagheri, H. R. A. (2015). *Reinvestigation of the West's sanctions against Russia in the crisis of Ukraine and Russia's Reaction*. Paper presented at the 1st International Conference on Applied Economics and Buisness, IAEB 2015, Teheran.
- Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty). (1987). Retrieved 14/5-2019, from US Department of State <https://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm#>
- Ukraine power cut 'was cyber-attack'. (2017). *technology. BBC*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/technology-38573074>
- Utenriksdepartementet. (2017, 16.10.2017). Ukrainas vei mot EU.
- Utenriksdepartementet. (2018). *Norge i Europa. Regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2018-2021*. regjeringen.no Retrieved from https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/eustrategi_2018/id2600561/.
- Viljar Veebel, R. M. (2015). Lessons from the EU-Russia sanctions 2014-2015. *Baltic Journal Of Law and Politics*, 8(1).
